

Bakalářská práce

2020

PhDr. Daniela Rázková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filozofie a religionistiky

Bakalářská práce

POKUS O APLIKACI PRINCIPU PŘEDBĚŽNÉ OPATRNOSTI
V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH ORGANIZACE POLOVINA NEBE O.P.S.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Vojtěch Šimek, Th.D.

Autor práce: PhDr. Daniela Rázková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce (SCHP)

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 2

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

Poděkování

Jsem vděčná za drahocenný čas, který mi věnoval vedoucí bakalářské práce PhDr. Vojtěch Šimek, Th.D. po celou dobu jejího zpracovávání. Děkuji za jeho cenné rady, povzbuzení, připomínky, náměty a metodické vedení práce.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Princip předběžné opatrnosti podle Hanse Jonase	10
3. Princip předběžné opatrnosti	14
a. Znaky, podmínky a zásady principu předběžné opatrnosti.....	16
b. Kritika principu předběžné opatrnosti	18
4. Aplikace principu předběžné opatrnosti v o.p.s. Polovina nebe	21
a. Aplikování principu předběžné opatrnosti z makro hlediska: zlepšení kvality života pro klienty sociálních služeb.....	28
b. Uplatňování principu předběžné opatrnosti z mikro hlediska: uplatňování ochrany sociálních pracovníků pro bezpečný výkon jejich profese	38
5. Závěr	41
6. Seznam použitých zdrojů.....	44
7. Seznam použitých elektronických zdrojů	45
8. Seznam zkratk	46
9. Abstrakt.....	47
10. Abstract.....	48

1. ÚVOD

Dnešní doba je charakterizována obrovským nárůstem technologických možností a tím i moci člověka, kterou je třeba usměrnit. Technická řešení totiž bývají nadužívána a zneužívána, a naráží tak na limity přírody a člověka, o jehož kvalitu života v sociálních službách usilujeme.

Současnost vyžaduje novou etickou reflexi pro svou interpretaci ideje, že „Budoucnost nemá jinou lobby než etiku.“¹ Dopady vědeckotechnického rozvoje mají vliv na přírodu a společnost, na naše chování a myšlení. Proto významný německý židovský filozof Hans Jonas, jehož dílo je zaměřené na etiku pro technologickou civilizaci, apeluje, aby odborná veřejnost přihlížela více k hodnotám dlouhodobé udržitelnosti než ke krátkodobé ekonomické a sociální prospěšnosti². Obavy z nebezpečí celkového ekologického kolapsu jsou starostmi člověka 21. století, kdy se celkem logicky stává princip předběžné opatrnosti relativně novým principem práva českého, unijního i mezinárodního a také diskutovaným a kontroverzním etickým principem, který má své zastánce i odpůrce.

Cílem bakalářské práce je pokusit se najít konkrétní pole aplikace tohoto principu v obecně prospěšné společnosti Polovina nebe, která je poskytovatelem registrovaných sociálních služeb. V bakalářské práci postupuji tak, že nejdříve získávám teoretické poznatky ze zvolených vědeckých literárních zdrojů, dále zmapuji výchozí stav v oblasti principu předběžné opatrnosti a následně vycházím ze svých empirických zkušeností. Sledovala jsme daný problém také podle metody Miroslava Dismana³ dotazníkovým šetřením mezi klienty společnosti Polovina nebe, která poskytuje čtrnáct let sociální služby. Na základě dimenze poznatků faktických, konceptuálních, procedurálních a meta kognitivních navrhuji strategii řešení zjištěných problémů a činím závěry. Pokusím se

---

¹ KUŘE, J. Odpovědnost jako jediný princip etiky? In *Filosofie Hanse Jonase*. Praha: Filosofia, 2019, s.194.

² DROZENOVÁ, W. Jonasova etika techniky a její metafyzické ukotvení. In *Filosofie Hanse Jonase*. Praha: Filosofia, 2019, s. 65.

³ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2009, s. 140-147.

prakticky zkoumat, jak se princip předběžné opatrnosti uplatňuje v sociální práci společnosti Polovina nebe.

Vznik a použití principu předběžné opatrnosti zprvu nalézáme v souvislosti se Světovou chartou přírody a s ohledem na přežití lidstva, abychom si, my lidé, nepřivodili zánik. Pochází z oblasti ekologie. V právních systémech, stejně jako v právních předpisech Evropské unie, se stalo použití zásady předběžné opatrnosti zákonným požadavkem v některých oblastech práva. Poprvé byla schválena tato zásada na mezinárodní úrovni v roce 1982, kdy Valné shromáždění OSN přijalo Světovou chartu přírody. K její první mezinárodní implementaci došlo v roce 1987 prostřednictvím Montrealského protokolu. Uvedený dokument je o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu. Brzy nato byl princip integrován s mnoha dalšími právně závaznými mezinárodními smlouvami, jako je například Deklarace z Ria. Zmíněný dokument je o životním prostředí a rozvoji a v této souvislosti uvádím také Kjótský protokol, což je mezinárodní smlouva k Rámcové úmluvě OSN o klimatických změnách, stanovující pro průmyslově vyspělé země limity emisí skleníkových plynů.⁴

Pojem „zásada předběžné opatrnosti“ je obecně považován za vzniklý v angličtině z překladu německého výrazu Vorsorgeprinzip v 80. letech. V roce 1987 popsal Konrad von Moltke⁵ německý koncept pro britské publikum a přeložil jej do angličtiny jako princip předběžné opatrnosti.

Zásada je v českém prostředí spojena s odkazem na zákon o ochraně životního prostředí z roku 1992, který sám o sobě poskytuje dobrou definici principu v §13: „Lze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit.“⁶

---

⁴ LAVIČKA, V. Boj s klimatickou pohromou. *Hospodářské noviny*, 30. 5. 2019, s. 2.

⁵ MOLTKE, K. *The_Vorsorgeprinzip_in_West_German_environmental_policy*.1987 [online]. Elektronický informační zdroj. Dostupné na: WWW:<https://openlibrary.org/books/OL20562935M/The_Vorsorgeprinzip_in_West_German_environmental_policy>.

⁶ ZÁKON 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, §13 [online].

V ekonomické oblasti byl princip předběžné opatrnosti analyzován v podmínkách účinku na rozumné rozhodování a vzájemné ovlivňování nevratnosti a nejistoty. Nositel Nobelovy ceny Kenneth Joseph Arrow⁷ poukazoval na to, že nezvratnost možných budoucích důsledků vytváří kvazi-opční efekt, který vyvolává rizikově neutrální společnost. Ta pak upřednostňuje současné status quo. Kenneth Joseph Arrow doporučuje přijímat flexibilní rozhodnutí, která rozloží budoucí riziko a přiměje společnost k tomu, aby přijímala silnější preventivní opatření. V práci také zmiňují kritiku tohoto principu a k ní své ideje a stanoviska.

Koncepty, na nichž je založen princip předběžné opatrnosti, předcházejí datu vzniku tohoto pojmu. Podstata principu je zachycena v množství varovných aforismů jako je například „unce prevence se vyrovná libře léku“. Zásadu předběžné opatrnosti lze také vysvětlovat ze starodávného zdravotnického principu „nejprve neublížovat“. Etik Marek Orko Vácha dále také říká, že musíme najít určitá pravidla globální etiky a jako příklad dává také jeden z principů lékařské etiky – nonmaleficence, jehož význam je neškodit.⁸ „Podobný je i lékařský standard *primum non nocere*, jehož význam je především neškodit. Nejedná o jednoznačný princip, ale spíše o obecné pravidlo, jehož obsah se omezuje na všeobecnou normativní orientaci v obecných kontextech jednání. (...) V různých oblastech jednání se ustanovily normativně závislé principy, které jsou závislé na skutečných normativních principech. Pojmově je vhodnější mluvit v tomto případě o pravidlech. (...) Jiným příkladem je princip zásady předběžné opatrnosti, který při nejistotách o rozsahu důsledku rozhodnutí, předpokládá nejhorší prognózu. Tento princip je právně zavedený, ale zároveň také sporný, protože při stálém použití tohoto principu nejhorších prognóz vede k nečinnosti. Normativně závislé principy potřebují normativní principy, aby odůvodnily svou normativní závažnost. Na tomto základě je možné princip zásady předběžné opatrnosti odvodit od principu poškození nebo z lidských práv. Princip předběžné opatrnosti by byl tak pojímán k užívání povinnosti

---

⁷ ARROW, K. J.: *A Difficulty in the Concept of Social Welfare* [on line]. Journal of Political Economy. 1950-08, roč. 58, čís. 4, s. 328-346. [cit. 2019-11-23.] Dostupné na WWW: <<https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/256963>>.

⁸ KOVÁŘÍKOVÁ, Z.: *Umíme se zbavit malárie. Ale hrozí nám, že tím zničíme rovnováhu přírody, říká etik Marek Orko Vácha*. Ekolist.cz [on line]. 2020, [cit. 2020-23-1] Dostupné na WWW: <<http://www.agris.cz/clanek/208357>>.

k ochraně základních práv nebo k zabránění škod pod podmínkou špatného pochopení důsledků činů nebo jejich absolutních neznalostí.“⁹

Teoreticky jsem čerpala a vycházela především z knihy filosofa Hanse Jonase *Princip odpovědnosti: Pokus o etiku pro technologickou civilizaci*. V knize se autor věnuje otázkám naléhavosti etických principů v kapitole Otázky základů a metod. Hans Jonas uvádí k principu sázky potažmo k principu předběžné opatrnosti¹⁰, že „Základní výrok etiky, z něhož tento předpis odvozuje svou platnost, tedy zní: Existence nebo podstata člověka vcelku nesmí být nikdy dána jednáním v sázku.“¹¹ Dále cituji „Náš etický princip sázky (...) totiž zakazuje riskovat nicotu, to znamená připustit její možnou volbu – krátce řečeno, naprosto zakazuje tuto hru vabank v záležitostech lidstva. (...) Tento princip zacházení s nejistotou nemá sám v sobě nic nejistého a zavazuje nás bezpodmínečně, to znamená nikoli jako pouhá rada mravní rozumnosti, nýbrž jako nevyhnutelný příkaz, pokud přijímáme odpovědnost za to, co bude.“¹²

V teoretické rovině si zde autor pokládá dvě zásadní otázky, co tvoří základy etiky budoucnosti a jakou naději má disciplína, která je stanoví, na prosazení v praktických lidských záležitostech.¹³ Zde vidím novou výzvu také pro etiku budoucnosti v sociální práci, protože tam jde v přímé péči o praktické lidské záležitosti. Jonas totiž hovoří nejen o odpovědnosti vůči životu budoucího lidstva, ale také o naší povinnosti ke kvalitě jeho života. Udržením a zlepšením kvality života se zabývají sociální služby, které pomáhají těm, kteří pomoc potřebují a v budoucnosti jejich počty vzhledem ke stárnutí populace budou narůstat.

Etika budoucnosti je „etické novum (...) obezřetnost a férovost vůči dalším generacím a snaha nevytvořit jim současnou technickou prací ‚hypotéky‘, s nimiž si nebudou vědět rady, musí určovat současné rozhodování (...) Otevřela se nová kapitola v dějinách etiky. Klíčový etický pojem, vyvolaný touto situací, je prospektivní odpovědnost, která se jako

---

⁹ STOECKER, R., NEUHÄUSER a RATERS, M. L. *Handbuch Angewandte Ethik*. Stuttgart: J. B. Metzler, Překlad autorky, s. 23.

¹⁰ ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 27.

¹¹ JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 70.

¹² Tamtéž, s. 71.

¹³ Tamtéž, s. 55.

nikdy předtím dostala do centra etické pozornosti (...)“.¹⁴ Při čtení těchto řádků není možné nemyslet, jak převést popisovanou odpovědnost do praxe, neboť tam jsou na nás jako na morální bytosti vznášeny morální nároky, abychom lépe jednali a získali zdatnost dobře zvládat životní situace tam, kde jako lidé pracujeme a rozhodujeme. Což se projevuje také v oblasti sociálních služeb, kde v duchu Jonasovy „etické přímé úměrnosti: s rostoucí mocí rostou proporcionálně požadavky na odpovědnost“. Proto se pokusím o aplikaci principu předběžné opatrnosti na základě etiky budoucnosti v obecně prospěšné společnosti Polovina nebe, která poskytuje právě sociální služby. Chápu princip předběžné opatrnosti na základě etiky budoucnosti vyjádřené Jonasovým etickým imperativem „Jednej tak, aby účinky tvého jednání byly slučitelné s trváním lidského života na Zemi.“¹⁵

Popisuji aplikování principu předběžné opatrnosti v Polovině nebe jednak z makro hlediska jako prosazování zlepšení péče o klienty s ambicí na politické rozhodnutí a možný přesah do celé republiky, jednak z mikro hlediska v uplatňování ochrany sociálních pracovníků pro bezpečný výkon jejich profese. Oba světy spolu úzce souvisejí, protože zlepšení péče o klienty musí zajišťovat dostatek sociálních pracovníků, kteří pochopitelně chtějí pracovat při výkonu své práce v bezpečných podmínkách. Proto pravidla mezi klienty a pracovníky v sociálních službách musí obsahovat povinnosti a práva jedné i druhé strany tak, aby nároky ze strany klientů byly únosné pro sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách.

Jedná se o etické téma, které je v bakalářské práci zpracováno s důrazem na aplikovaný rozměr čili na praxi s oporou v jeho teoretickém rozměru. Hans Jonas, který byl pro mě zdrojem teoretických východisek, uvádí, že otázka etiky budoucnosti náleží jednak do nauky o principech morálky a také do nauky o jejich užití. Užitím se zde myslí veřejné jednání neboli politická teorie a praxe v otázce vzdáleného dobra. Znalost těchto morálních principů u několika rozhodujících politiků může ovlivnit jednání mnoha lidí.¹⁶ Pokud rozhodující politik správně uchopí a popíše, co žije, a může fakticky reflektovat

---

¹⁴ ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 202.

¹⁵ JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 35.

¹⁶ Tamtéž, s. 55.

realitu, je to předpoklad, aby se správně staral o budoucnost lidstva. Věděl, co lze hypoteticky očekávat, co je třeba podporovat a čemu je nutné se zabránit. Význam těchto slov si můžeme představovat na pozadí politických rozhodnutí v pandemii COVID-19.

V bakalářské práci se pokusím princip předběžné opatrnosti co nejlépe definovat a zaměřuji se v této souvislosti na jednání při vědomí morálních principů v sociální oblasti. A ptáme-li se proč? Pak proto, aby o lidi bylo dobře a důstojně v sociálních službách postaráno.¹⁷

2. PRINCIP PŘEDBĚŽNÉ OPATRNOSTI PODLE HANSE JONASE

Stěžejní dílo Hanse Jonase *Princip odpovědnosti* mi poskytlo teoretický základ vědeckého literárního zdroje a možné východisko k aktuálním otázkám současnosti, abych princip předběžné opatrnosti mohla aplikovat také v sociální oblasti. V jeho filozofických tématech je největší důraz kladem na etickou teorii, založenou na principu sázky, ve které v podstatě jde o princip předběžné opatrnosti.

Jonasova etika odpovědnosti za budoucnost reflektuje změněnou povahu lidského jednání, kdy se základním imperativem nové etiky stává zachování přírody a ohled na budoucí lidské generace.¹⁸ Dílo nabízí aplikaci použití principu předběžné opatrnosti v kontextu sociální práce. V sociální práci lze aplikovat ten aspekt Jonasova principu předběžné opatrnosti, který klade důraz na skutečnost, „(...) že vzhledem k úplně novým možnostem technického utváření budoucnosti a k potencím dalekosáhlých působení musí etika zároveň kultivovat svědomí, jehož je výrazem a právě odpovědnost povýšená na princip má svědomí probouzet a zároveň být orientací a pomocí pro konkrétní jednání“.¹⁹ Dovolím si tvrdit, že vím, co se v sociální oblasti a praxi skutečně děje a co je možné, že by mohlo následovat v budoucnosti, čili mám dostatečné empirické znalosti z fungování sociálních služeb v Praze, mohu aplikovat zásadu na rizika „buď – anebo“. Ta by se

---

¹⁷ ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 326.

¹⁸ Srov. DROZENOVA, W.; ŠIMEK, V.: *Filosofie Hanse Jonase*. Praha: Filosofie, 2019, s. 12.

¹⁹ KUŘE, J.: *Odpovědnost jako jediný princip etiky? In Filosofie Hanse Jonase*. Praha: Filosofie, 2019, s. 195.

neměla podle jonasovského principu podstupovat.²⁰ Vycházím konkrétně ze zkušeností, jež mám po 14 letech poskytování terénních služeb osobní asistence v Polovině nebe. Proto zde mohu hypoteticky přijímat premisu, co bude následovat, když se nepřijmou v sociální oblasti v terénních službách na základě uvedené kazuistiky nutná opatření přiměřená představě vzdálených účinků. Samozřejmě v praktickém užití politiky je nutné se vyvarovat rozhodnutí, která by neměla značnou jistotu předpovědi a přinesla by nechtěné budoucí následky. V prognózách je nutné přijímat tu nejvhodnější pro aplikaci morálního principu na politiku.²¹ Diskutabilní je názor Hanse Jonase, podle něhož je nutné se držet pravidla, že špatná prognóza má přednost před dobrou. Tento jonasovský pohled mě zajímá také z hlediska méj dlouholeté komunální politické praxe, kterou vykonávám kontinuálně od roku 2002, a za napsanými slovy vidím konkrétní rozhodnutí, a to jak dobrá, tak špatná. K uvedenému pravidlu se vrátím v podkapitole věnované kritice principu.

W. Drozenová ve svém díle *Princip odpovědnosti aneb etika pro technologickou civilizaci Hanse Jonase* uvádí problematiku předvídání důsledků vlastních činů a říká, že obezřetnost by se měla stát jádrem morálního jednání, protože nikdy nevíme, co nevíme. A to je argument pro princip předběžné opatrnosti.²²

Jonas nabádá, abychom brali vývoj do vlastních rukou s důvěrou v rozum a plánovali nápravy a dosažení velkých cílů. Zmiňuje také nutnost bdělosti a příkázání obezřetnosti tváří v tvář revolučnímu stylu, který je ve znamení technologie, a zachovávat si schopnost rozeznávat, co je dobré a co zlé. Jonas hovoří také „o vděčnosti, pietě a úctě jako součástech etiky, jež má v technologické bouři chránit budoucnost.“²³ Věřící také v metafyzickou skutečnost, něco absolutního, co nám jako nezničitelné dobro ukládá nejvyšší povinnosti zachování kromě směřování ke stálému zdokonalování. Uvedené důvody jsou cestou k principu předběžné opatrnosti.

---

²⁰ ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 324.

²¹ Srov. JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 62.

²² Srov. DROZENOVA, W.: *Princip odpovědnosti aneb etika pro technologickou civilizaci Hanse Jonase*. In LIŠKA, V., LOUDIN, J. (eds.): *Člověk a rozhodování – rizika a nejistoty*. Praha: ČVUT, 2005, s. 82.

²³ JONAS, H. *Princip odpovědnosti*, s. 65.

Jonas formuluje etický princip v souvislosti s nejistotou dlouhodobých prognóz a zamýšlí se nad praktickým předpisem, ve kterém se etický princip projevuje. Hovoří v lidských záležitostech o prognóze zkázy, které přisuzuje větší závažnost než prognóze záchrany.

Micha H. Werner, který se zabýval principem předběžné opatrnosti v jonasovském pojetí, vyvozoval, že „princip nepředstavuje exaktní nástroj k rozhodování, jenž by poskytoval v případě nejistých prognóz jednoznačný návod k rozhodování, ale spíše jakési regulativní pravidlo rozumnosti, jehož aplikace musí být v diskursu rizik pečlivě zvažována a ospravedlněna proti kritice.“²⁴

Jonas uvádí, že dimenze jednání by měly mít projekce do budoucna s ohledem na jeho výsledek a vedlejší účinky. Přitom člověk přísně vzato by neměl dávat v sázku nic, co mu nenáleží, přičemž nelze zamezit tomu, abychom ovlivňovali osudy druhých. Zjišťuje, co můžeme připustit v etickém svědomí, kam až smíme v našich projektech jít, abychom lehkomyšlně nezacházeli s vlastním dobrem a nehazardovali v projektech s osudy druhých lidí. Jonas píše, že „v sázce nesmí být nikdy celek zájmů druhých, především ne jejich život. To skutečně platí bezpodmínečně (...)“²⁵

Zde se dotýkáme právě aplikace principu na oblast sociální práce, protože v sociálních službách jde často o život druhých. Dochází k velice obtížným, morálně neobhajitelným rozhodnutím, kdy kvůli budoucnosti je v sázce sama budoucnost.²⁶ V kontextu toho, že bez nejvyššího dobra se dá žít, nikoliv však s nejvyšším zlem, podotýká Jonas, že pro alternativu vše vyhrát nebo prohrát neexistuje nikdy dobrý důvod. Nicméně pokusit se zachránit, co je nezczitelné, a to i s tím, že prohrajeme všechno, může být mravně ospravedlnitelné. Odvrácení nejvyššího zla se však netýká činů technologických, protože ty směřují k zlepšení dosaženého pokroku, a patří spíš ke znamení pýchy, jak dodává Hans Jonas. Uvádí také, že politický vůdce nesmí riskovat k záchraně svého národa žádný prostředek, jenž by zničil lidstvo. Opakovaně klade důraz na nepodmíněnou povinnost lidstva k životu s tím, že existuje individuální právo na sebevraždu, ale nikoliv právo

---

²⁴ WERNER, M., H.: Erfasst das Prinzip Verantwortung die Probleme moderner Technologie? In MULLER, W. E. (eds.): *Hans Jonas – von der Gnosis forschung zur Verantwortungsethik*, c. d. Stuttgart, 2003.

²⁵ JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 68.

²⁶ Tamtéž, s. 69.

lidstva na sebevraždu.²⁷ I tento moment etického rozhodování se dnes objevuje při poskytování terénních sociálních služeb u lidí s nevléčitelnými nemocemi nebo v termální stádiu nemoci. Nutno na tomto místě podotknout, že princip předběžné opatrnosti chrání v praxi nejzákladnější dobro – život jedinečné lidské bytosti.²⁸

Diskutovaný princip zakazuje experimenty a dává přednost prognózám zkázy před prognózami záchrany a výrok jonasovské etiky zní, že „existence nebo podstata člověka vcelku nesmí být nikdy dána jednáním v sázku.“ Dále uvádí Jonas, „že pro život lidstva platí, že i dílčímu zmírnění bolesti je třeba dát přednost před slibnou radikální léčebnou kúrou, při níž pacient může zemřít.“²⁹ Jonasem formulovaný etický princip naprosto zakazuje hru vabank v záležitostech lidstva. Princip odpovědnosti považuje Jonas za počátek etiky. Mravní rozumnost považuje za nevyhnutelný příkaz, pokud přijímáme odpovědnost za to, co bude. Odpovědnost a obezřetnost považuje Jonas za jádro morálního jednání.³⁰ Jako archetyp veškerého odpovědného jednání uvádí nezištnou povinnost vůči nesamostatným dětem a povinnost vůči pozdějším pokolením. Následně zmiňuje vztah mezi dospělými, který je počátkem ideje odpovědnosti vůbec v kontextu vzájemných práv a povinností.

O povinnosti hovoří Hans Jonas v souvislosti s odpovědností za budoucí lidstvo a v druhé řadě o povinnosti ke kvalitě jeho života. Etické odůvodnění vyvozuje z ideje práv a povinností a upozorňuje na právo lidí, kteří přijdou po nás, obžalovat předcházející generace za to, že svým bezstarostným jednáním zkazili svět. Mohou nás totiž činit odpovědnými za podmínky svého života nebo za původce těchto podmínek. Jako zásadní uvádí povinnost ke skutečnému lidství vůči budoucím lidem a zahrnuje sem etiku solidarity, sympatie, spravedlnosti a soucitu. Právo na kvalitu života, jež je podmíněna obecnou povinností vůči životu budoucích lidí, našich potomků. Zde vnímám aplikační rovinu principu a práva na kvalitu života v zajištění kvalitní terénní sociální služby.

---

²⁷ JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 70.

²⁸ ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 427.

²⁹ JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 70.

³⁰ Tamtéž, s. 71.

Prvním imperativem je pak podle Hanse Jonase to, aby lidstvo existovalo, a dále pak péče o kvalitu jeho života. Jedna odpovědnost je za ideu člověka, jeho bytí a druhá za to, jací mají lidé být. V návaznosti na kategorický imperativ, aby lidé existovali, pojednává Jonas o ideji jednání, do které patří povinnosti vůči budoucím lidem. Jonas píše, „že první princip etiky budoucnosti nespočívá v samotné etice jako nauce o jednání (do níž ostatně náležejí všechny povinnosti vůči budoucím lidem), nýbrž v metafyzice jako nauce o bytí, jejíž jedinou částí je idea člověka.“³¹ První princip nám podle Jonase ukazuje, „že záleží na člověku. Dodává, že základy etice poskytuje velmi dobře víra.“³² Jonas píše, „že shledání světa dobrým bylo věcí božského úsudku a že bytí závisí na svobodné volbě jednání, činí je povinností.“³³ Je přesvědčen, „že jde-li o etiku a povinnost, je nutné se pustit do teorie hodnot, (...), z jejíž objektivity a pouze z ní by bylo možné odvodit objektivní povinnost být, a tím i závazek k obhajobě bytí, odpovědnost vůči bytí.“³⁴ „Jonasův přínos tkví v tom, že si jednak uvědomil nutnost kolektivních, institucionálních a politických podob odpovědnosti, jednak bil na poplach před negativními následky a riziky technického jednání, jež v současnosti stále více pocítujeme.“³⁵

3. PRINCIP PŘEDBĚŽNÉ OPATRNOSTI

Princip předběžné opatrnosti je klíčová ekologická zásada současné společnosti zemí EU, která říká, že vždy, když existuje riziko možného velkého nebezpečí, je třeba jednat tak, jako by toto nebezpečí bylo reálné. Pro nás platí definice Evropské komise z 2. února 2000³⁶, která říká, že je třeba užít principu předběžné opatrnosti vždy, když existuje alespoň předběžný vědecký názor, že je opodstatněný důvod k obavám před riziky poškození životního prostředí či zdraví lidí, živočichů a rostlin, která by mohla narušit základní princip vysoké úrovně ochrany životního prostředí.³⁷

---

³¹ JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 79.

³² Tamtéž, s. 81.

³³ Tamtéž, s. 85.

³⁴ Tamtéž, s. 86

³⁵ ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 443-444.

³⁶ Europa.eu [online]. *Oficiální internetové stránky Evropské unie*. Poslední úpravy 10. 2. 2020. Dostupné na WWW: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:52000DC0001>>.

³⁷ Srov. Ekolist.cz [online]. *Brontosauří ekocentrum Zelený klub*. In Evropská unie a životní prostředí. Poslední úpravy 21. 2. 2020. Dostupné na WWW: <<http://old.ekolist.cz/eu-pol-eko.shtml>>.

Princip předběžné opatrnosti používají již dlouhodobě politici k tomu, aby odůvodnili správná rozhodování v situacích, kdy existuje možnost určitým rozhodnutím způsobit škodu, když v dané oblasti rozhodování například chybí vědecké poznatky, které by správné rozhodnutí usnadnily. Tato zásada znamená, že existuje společenská odpovědnost za ochranu veřejnosti před vystavením se škodám, pokud vědecké šetření zjistilo určité riziko.

Od ochranných opatření může být upuštěno pouze tehdy, pokud se objeví další vědecké poznatky, které poskytnou důkazy o tom, že přijaté rozhodnutí nebude mít za následek vážné poškození.

Princip předběžné opatrnosti bývá považován za zvláštní modifikaci principu prevence. Přitom princip prevence je obecným principem práva. Oba principy si jsou blízké a mají zabránit ohrožujícímu nebo poškozujícímu důsledku.³⁸ Mezi oběma principy je rozdíl v určitosti rizika možného vzniku újmy. Zatímco u principu prevence je riziko prokázané, a princip se uplatní z důvodu zabránění újmě, tak u principu předběžné opatrnosti panuje vědecká nejistota, a riziko prokázané zcela není. Smyslem obou principů je předejít újmě. V tom si jsou blízké, ale nemohou se uplatňovat zároveň. Rozdíl je totiž v posloupnosti, a ta závisí na potvrzení vědecké jistoty u činnosti, která je buď pro lidi prokazatelně nebezpečná, nebo bezpečná, a podle toho se buď přijme, nebo nepřijme princip prevence a jeho opatření.

V historii předběžné opatrnosti se setkáváme s nedůsledně používanými jazykově odlišnými termíny: jednak principem (anglicky *principle*) a také přístupem (anglicky *approach*). Lze říci, že termín „přístup“ je slabší varianta a „princip“ silnější jazyková úprava. Oba termíny mají v tomto výkladu oporu v právní závaznosti konkrétně právních principů.³⁹ Právní principy (neboli zásady) jsou vůdčí myšlenky, na nichž stojí právní systém. Nicméně terminologické rozlišování je sporné vzhledem k nedůslednému užívání obou pojmů jak přístupu, tak principu. Za zmínku stojí, že v anglickém jazykovém

---

³⁸ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*, s. 48-52.

³⁹ STAUDEK, J. *Právní principy*. Fakulta informatiky MU v Brně [on line]. Brno: Dostupné na WWW: <https://www.fi.muni.cz/usr/staudek/vyuka/security/stud_lit/pravniprincipy.htm>.

překlady je používán termín precautionary principle a jeho oficiálním českým překladem je termín „obezřetnost“.

V případě principu předběžné opatrnosti nejde o presumpci viny, ale o presumpci pochybnosti. Nejedná se o nutný zákaz určitého jednání, ale o zvážení rizik a uložení preventivních opatření a v krajním případě o nepovolení určitého jednání. Samozřejmě, že v aplikované etice hraje velkou roli odvolávání se na principy, ale stejnou měrou je zásadová etika kritizována.

a. Znaky, podmínky a zásady principu předběžné opatrnosti

Základní znaky principu předběžné opatrnosti, na kterých je princip založen, také při aplikaci na činnost sociální, je existence rizika v podobě možného ohrožení kvality lidského života potažmo lidského zdraví. Přitom riziko musí mít opodstatnění ve formě analýzy v případě sociální oblasti také blízké analýze vědecké, byť panuje vědecká nejistota a jsou zvážena možná rizika. K dalším klíčovými znakům patří také následný výkon opatření, který musí nastat před vznikem újmy, přičemž intervence a regulace by měly být přiměřené a odpovídat možnému riziku. Popsané znaky naznačují možný přenos principu předběžné opatrnosti také do dalších oblastí činnosti, kde by prospěl společný postup, jež by vedl k provádění potřebných studií možných hrozících následků za účelem obecné minimalizace rizika ohrožující kvalitu života lidí. Důležité je pak vylepšovat rozhodovací postupy na základě empiricky podložených zjištění. Lze říci, že v zásadě předběžné opatrnosti je zakotvena sociální odpovědnost k ochraně veřejnosti před vystavením se nebezpečí, když by nastávalo věrohodné riziko.

Princip předběžné opatrnosti lze chápat jako filozofickou a právně teoretickou záležitost. Lze říci, že je zakódována v každém člověku. Zároveň je princip předběžné opatrnosti obecným principem. Jak jsem uvedla v úvodu bakalářské práce, tak se stal principem pozitivního práva (tj. platné právo, které lze odvodit z platného systému právních norem) v sedmdesátých letech minulého století. Definován byl například v rámci Deklarace z Ria de Janeiro o životním prostředí a rozvoji v roce 1992, a to v Zásadě 15: „Za účelem ochrany životního prostředí musejí státy podle svých možností uplatňovat přístup předběžné opatrnosti. Tam, kde hrozí vážná nebo nenapravitelná škoda, nesmí být nedostatek vědecké jistoty užíván pro odklad účinných opatření, která by mohla zabránit

poškození životního prostředí.“⁴⁰ A další definice vhodná pro praktické využití v sociální oblasti je z Prohlášení o principu předběžné opatrnosti z Winspreadu v lednu 1998, ta se již nevztahuje pouze na oblast životního prostředí, ale je doplněna o ochranu lidského zdraví a zní: „Pokud aktivita vyvolává hrozbu poškození lidského zdraví nebo životního prostředí, měla by být přijata předběžná opatření, a to i v případě, že vztah příčiny a následku není zcela vědecky prokázán. Proces uplatňování zásady předběžné opatrnosti musí být otevřený, informovaný a demokratický a musí zahrnovat potenciálně postižené strany.“⁴¹ Tato definice dobře předjímá aplikaci principu předběžné opatrnosti v sociální oblasti, která je primárně předmětem mého zájmu v bakalářské práci. Jako východisko k aplikaci principu předběžné opatrnosti v sociální oblasti cituji podmínky, opatření, pokyny a zásady, kde se podle Evropské komise můžeme dovolávat zásady předběžné opatrnosti.⁴²

---

⁴⁰ Principle 15 – the Precautionary Approach: „*In order to protect the environment, the precautionary approach shall be widely applied by States according to their capabilities. Where there are threats of serious or irreversible damage, lack of full scientific certainty shall not be used as a reason for postponing cost - to prevent environmental degradation.*“ Překlad autorky. Dostupné na WWW: <<http://www.gdrc.org/u-gov/precaution-7.html>>. In The Global Development Research Center [on line]. Japan: © GDCR, 2016-2020.

⁴¹ Precautionary Principle: The WingspreadStatement: “*When an activity raises threats of harm to human health or the environment, precautionary measures should be taken even if some cause and effect relationships are not fully established scientifically.*” Překlad autorky. Dostupné na WWW: <<https://www.healthandenvironment.org/environmental-health/social-context/history/precautionary-principle-the-wingspread-statement>>. In Collaborative on Health and the Environment [on line]. California© Copyright 2019.

⁴² Srov. Communication from the Commission on the precautionary principle. Dostupné na WWW: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:I32042&from=CS>>. „Zásada předběžné opatrnosti tedy může být využita, pouze pokud jsou splněny tři předběžné podmínky: 1. stanovení potenciálně nepříznivých účinků; 2. vyhodnocení dostupných vědeckých údajů; 3. rozsah vědecké nejistoty. Opatření předběžné opatrnosti: Orgány pověřené řízením rizik mohou rozhodnout, zda vzhledem k míře rizika podniknou, či nepodniknou určité kroky. Pokud je míra rizika vysoká, může být přijato několik kategorií opatření. Může se jednat o odpovídající právní akty, financování výzkumných programů, opatření v oblasti informovanosti veřejnosti atd. Společné pokyny: Využívání zásady předběžné opatrnosti se musí řídit třemi specifickými zásadami: 1. co nejuplněnější odborné hodnocení a co nejpřesnější stanovení míry vědecké nejistoty; 2. hodnocení rizik a potenciálních důsledků nečinnosti; 3. účast všech zainteresovaných stran na zkoumání opatření předběžné opatrnosti, jakmile jsou k dispozici výsledky odborného hodnocení a/nebo hodnocení rizik. Při využití zásady předběžné opatrnosti navíc zůstávají v platnosti obecné zásady řízení rizik. Jedná se o následujících pět zásad: 1. úměrnost učiněných opatření vzhledem k požadované úrovni ochrany; 2. nediskriminace při uplatňování opatření; 3. konzistentnost opatření s opatřeními již učiněnými v podobných situacích či využívajícími podobných přístupů; 5. posouzení přínosů a nákladů v případě, že budou opatření učiněna, a v případě, že učiněna nebudou; 6. přezkoumání opatření vzhledem k vědeckému vývoji.“

V kapitole 4 popíší splnění tří podmínek pro využití principu předběžné opatrnosti v oblasti poskytování sociální služby osobní asistence, a to potenciálně nepříznivých účinků, jež souvisí s dlouhodobým demografickým vývojem stárnutí populace, a s tím související vyhodnocení dostupných vědeckých údajů a rozsah vědecké jistoty, které dle zásad principu předběžné opatrnosti můžeme ověřit například vědeckým sociologickým výzkumem.

b. Kritika principu předběžné opatrnosti

Princip předběžné opatrnosti, který se stal směrodatný při rozhodování o regulačních opatřeních a tvorbě legislativy v EU, má v dnešní době řadu odpůrců. Je pod konstantní palbou průmyslové lobby, která ho kritizuje jako restriktivní, konzervativní, nemoderní či neinovativní.⁴³ Například v článku *Nebát se inovovat* od Filipa Dvořáka, jednatele společnosti BASF spol. s r. o., se můžeme dočíst: „Jistě, kvalita života a zdraví evropských občanů je důležitým axiomem, nicméně bez ochoty riskovat lze jen těžko inovovat.“⁴⁴ Proti principu vystoupil také v roce 2008 Lord David Ramsbotham s následujícími výhradami: „Kdo nic neriskuje, nic nezíská, (...) kdybychom nepodstupovali riziko, tak by nedošlo k žádnému pokroku a že žádný člověk nechce stát na místě a princip předběžné opatrnosti je využíván k ospravedlnění pro zakazování jakékoliv aktivity. Tvrdí, že když je princip důsledně aplikován, pak je škodlivý pro praktickou politiku i pro naši budoucnost.“⁴⁵

Je zřejmé, že není možné slepě přijmout ani Jonasovo pojetí principu předběžné opatrnosti. A tak uvádím, co je v jeho díle realistické a co nikoliv. Uvádím v tomto směru publikované názory filozofů. Kriticky přistupují (například Carl Mitcham a Vojtěch Šimek) k některým aspektům díla Hanse Jonase, kde předmětem shodné kritiky je přetížení člověka nadměrnou odpovědností. Takto nerealisticky pojatá odpovědnost může mít demotivující účinek, protože člověk ví, že takto nemůže učinit zadost svým

---

⁴³ POC, P.: *Předběžná opatrnost je dobrá věc a není potřeba ji nijak vyvažovat*. Ekolist.cz [online]. Dostupné na WWW: <<https://ekolist.cz/cz/publicistika/naz...-vec-a-neni-potreba-ji-nijak-vyvažovat>>. ISSN: 1212-9410.

⁴⁴ DVOŘÁK, F.: *Nebát se a inovovat*. Ekonom, 7. 3. 2019, Praha, © 1996-2020 Economia, a.s., s. 40

⁴⁵ Laissez Faire [online]. *Lichý princip předběžné opatrnosti*. Laissez Faire © 2015. Dostupné na WWW: <<http://www.nechtenasbyt.cz/?s=lich%C3%BD+princip>>.

povinnostem.⁴⁶ Martin Jabůrek doplňuje tuto kritiku a vyvozuje, že „Jonasův Bůh je stvořitelem dobrého světa, ale nijak negarantuje jeho dobré pokračování: při stvoření se vzdává své moci nad světem, a tak je celá odpovědnost za stvoření (...) vložena na člověka. Jonasova koncepce tak člověka přetěžuje odpovědností, která je prostorově i časově neomezená a sahá mnohem dál, než kam dosahuje jeho moc a možnost zasahovat. Podle Jonase je Boží věc, osud Boha i světa je svěřen do lidských rukou (...) Velikost člověka i jeho nesmrtelnost spočívá právě v tomto absolutním dosahu lidských činů. (...) Tíha naší existence není ulehčena žádnou mimosvětskou prozřetelností.“⁴⁷

Jan Sokol navíc kritizuje Jonasův výklad života, kdy „Jonas je přesvědčen, že analýzou podstatných rysů živého ukázal, jak každý, i ten nejjednodušší život sám sebe přesahuje, a to právě svými vztahy k prostředí. (...) zaráží to, co v něm chybí. V pečlivě sestaveném a promyšleném seznamu podstatných rysů živého totiž chybí ten nejdůležitější, a právě z hlediska autorova záměru asi nejvýznamnější – totiž reprodukce. Právě reprodukce, schopnost za jistých okolností přivádět na svět další podobná jsoucna, schopná podobného vedení života, je transcendencí v daleko silnějším smyslu než pouhé vztahy s daným prostředím či látková výměna. Přitom je reprodukce zřejmě nezbytnou podmínkou pokračování života, jsou-li jeho jednotliví nositelé podstatně smrtelní, tj. ve svém trvání nejen kdykoli ohrožení, ale i nenáhodně v čase omezení. Jak se mohlo stát, že ji Jonas vynechal, dokonce v souvislosti s evolucí“.⁴⁸

Předmětem kritické diskuse je rovněž názor Hanse Jonase, že je nutné se držet pravidla, že „špatná prognóza má přednost před dobrou“. K tomu uvádí Vojtěch Šimek v monografii o díle Hanse Jonase, že lidstvo je díky „požehnání“ technikou příliš početné a nemůže se vrátit k nějaké z dřívějších fází životního stylu bez techniky. Musí pouze kupředu, přičemž prostředky k překonání hrozeb bude nutně používat technické. Jonasův princip předběžné opatrnosti, který podle něj představuje nejadekvátnější etický princip s ohledem na pět specifických vlastností technické praxe (tj. Ambivalence účinků, Nutnost používání, Globální rozsah a dosah techniky v prostoru a čase, Prolomení

---

⁴⁶ Srov. DROZENOVÁ, W.: Jonasova etika techniky a její metafyzické ukotvení. In *Filosofie Hanse Jonase*. Praha: Filosofia, 2019, s. 78.

⁴⁷ Srov. JABŮREK, M: Hans Jonas a problém zla. In *Filosofie Hanse Jonase*. Praha: Filosofia, 2019, s. 81-88.

⁴⁸ SOKOL, J.: *Život a transcendence podle H. Jonase*. [online] Praha. 9. 3. 2014. Dostupné na WWW: <<http://www.jansokol.cz/2014/03/zivot-a-transcendence-podle-h-jonase/>>.

antropocentrismu, Vzbuzování metafyzických otázek) – tvoří zároveň jakýsi „etický základ“ Jonasova pojetí prospektivní odpovědnosti. Jonas tvrdí, že některá technická praxe generuje rizika, která nelze s naprostou jistotou předvídat a když jde o vážná rizika, je třeba stanovit takový princip, který bude reagovat na nejistoty prognóz a zároveň poskytne sám o sobě morálně jistý návod k řešení. Jonasovi šlo konkrétně o to, naprosto nepřipustit riziko zániku lidstva a deformace genetické integrity člověka. I když jsou taková rizika pouze možná, je třeba je do etické rozvahy zahrnout jako skutečná – podle pravidla: špatná prognóza má přednost před dobrou a jednat tak, aby nemohla nastat, byť je pravděpodobnost, že nastanou, sebemenší a zisk v opačném případě sebevětší: „Tím jsme konečně našli princip, jenž zakazuje určité experimenty, které technologie dokáže uskutečnit,“⁴⁹ uvádí Hans Jonas. Kritici v této souvislosti vytýkají blokování inovací a pokroku obecně. Další často zaznívající výhradou je, že zásada předběžné opatrnosti vyžaduje přijetí opatření vzhledem k vědecké nejistotě, ale některé formulace nespécifikují minimální práh věrohodnosti rizika, který působí jako spouštěcí mechanismus pro přijetí opatření zásady předběžné opatrnosti. Kritizují, že jakýkoli náznak toho, že navrhovaný výrobek nebo činnost může poškodit zdraví nebo prostředí je dostačující pro uplatnění principu předběžné opatrnosti. Dalším příkladem kritiky je také uváděná finanční nákladovost regulace v případě, že je zbytečná.⁵⁰ Jak je patrné z výše popsaného, má princip předběžné opatrnosti, jak zastánce, tak četné kritiky. Mohu souhlasit s výhradami neurčitosti nebo nejasnosti a vědecké nejistoty, nicméně na druhou stranu i právní principy mají své ideje s jistou mírou abstraktnosti, a přesto mají své opodstatnění. Je také zcela logické, že se žádné opatření neobejde bez nákladů na možné odstranění potenciálního nebezpečí, takže přiměřeně vynaložené prostředky na regulaci jsou účelné.

Za zmínku určitě stojí, že se tohoto principu dovolávají premiéři jako Tony Blair, odmítají ho prezidenti jako Václav Klaus, ale i spisovatelé se do tématu strefují, např. Roger Scruton s nálepkou „kult opatrnosti“ nebo francouzský spisovatel Matthieu Jung, který

---

⁴⁹ JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 70.

⁵⁰ Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. *Precautionary principle*. Poslední úpravy 18. 2. 2020. Dostupné na WWW: <https://cs.qwe.wiki/wiki/Precautionary_principle>.

podle něj pojmenoval román, jehož hlavní hrdina je posedlý ironicky nazvanou „nulovou rizikovostí.“⁵¹

4. APLIKACE PRINCIPU PŘEDBĚŽNÉ OPATRNOSTI V O.P.S. POLOVINA NEBE

„Princip předběžné opatrnosti sloužil Jonasovi k tomu, aby eticky zdůvodnil kategorický zákaz podstupovat riziko v případě, že technická praxe může způsobit zánik lidstva.“⁵²

V jakém smyslu se může použít v sociální práci?

Zásada předběžné opatrnosti v oblasti sociálních služeb může být využita stejně jako v jiných oblastech života při splnění tří předběžných podmínek:

- stanovení potenciálně nepříznivých účinků na kvalitu a zdraví života lidí neboli stanovení velikosti rizika a míry újmy,
- vyhodnocení dostupných vědeckých údajů k potenciálně nepříznivým účinkům neboli vyhodnocení míry negativních následků,
- podmíněnost rozsahem vědecké nejistoty, jinak řečeno podmíněnost mírou nevědění, zda riziko či újma nastane.

Orgány pověřené řízením rizik mohou přijmout opatření předběžné opatrnosti za účelem ochrany kvality života a zdraví lidí a rozhodnout, zda vzhledem k míře rizika ohrožení podniknou, či nepodniknou určité kroky. Pokud je míra rizika vysoká, může být přijato několik kategorií opatření ve prospěch kvality života a zdraví lidí. Může se jednat o odpovídající právní akty, financování výzkumných programů, opatření v oblasti informovanosti za účelem ochrany kvality života a zdraví veřejnosti atd.

Využívání zásady předběžné opatrnosti v sociální oblasti se musí řídit třemi specifickými zásadami, a to co nejúplnější odborné hodnocení a co nejpřesnější stanovení míry vědecké nejistoty. Do třetice pak hodnocením rizik a potenciálních důsledků nečinnosti. To se musí konat za účasti všech zainteresovaných stran na zkoumání opatření předběžné

---

⁵¹ JUNG, M.: *Princip předběžné opatrnosti*. [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.knihydobrovsky.cz/princip-predbezne-opatrnosti-10850>>.

⁵² ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 326.

opatrnosti k zajištění kvality života a zdraví obyvatel, jakmile jsou k dispozici výsledky odborného hodnocení anebo hodnocení rizik.

Při využití zásady předběžné opatrnosti navíc zůstává v platnosti pět zásad řízení rizik: 1. úměrnost učiněných opatření vzhledem k požadované úrovni ochrany kvality života a zdraví veřejnosti; 2. nediskriminace lidí při uplatňování opatření k zajištění kvality života a zdraví obyvatel; 3. konzistentnost opatření s opatřeními již učiněnými v podobných situacích či využívajícími podobných přístupů; 4. posouzení přínosů a nákladů v případě, že budou opatření učiněna, a v případě, že učiněna nebudou; 5. přezkoumání opatření vzhledem k vědeckému vývoji v oblasti zajištění kvality života a zdraví obyvatel.

Definice principu předběžné opatrnosti pro sociální oblast by pak mohla znít: „Lze-li se zřetelem ke všem zkušenostem a okolnostem předpokládat, že hrozí lidem nebezpečí nevratného nebo závažného poškození kvality jejich života a zdraví, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození kvality života a zdraví zabránit.“

Spolu s nositelem Nobelovy ceny Kennethem Josephem Arrowem doporučuji přijímat za takovýchto okolností flexibilní rozhodnutí, která rozloží budoucí riziko a přiměje společnost, aby přijímala silnější preventivní opatření ve prospěch kvality života a zdraví lidí.

Domnívám se, že na základě výše popsaného principu předběžné opatrnosti v oblasti kvality života lidí a jejich zdraví je možná jeho aplikace v oblasti sociální práce společnosti Polovina nebe. Zde sice nejde o přežití lidstva, ale o přežití jednotlivců, a o určitou kvalitu života a zdraví jednotlivých osob, klientů sociálních služeb osobní asistence a rovněž bezpečnosti sociálních pracovníků. V níže popsaných případech se nejedná o výraz přehnaného strachu před riziky, ale o předcházení možné újmě.

Uvažujme sociální případy, kdy se jedná o rizika. Zde použiji slova Hanse Jonase, kdy je v sázce další bytí člověka a nebytí objektu sázky a kdy se jedná o případ „bud’ – anebo“: „Zdá se totiž, že v případech ‚bud’ – anebo‘, jde-li o riziko bytí a nebytí objektu

odpovědnosti, lze princip smysluplně aplikovat.⁵³ Jako příklad uvádím situace, kdy v rámci politického rozhodování, zda posílit a rozšířit terénní služby osobní asistence v domácím prostředí klientů o urgentní pomoc již nyní, kdy se lidem nedostává sociálních služeb v potřebné míře, aby objekt sázky (rozuměj nemohoucí lidé), mohli dál důstojně a lidsky pokračovat v životě v domácím prostředí.

Reálnou možnost bychom poznali až ex post po nezajištění potřebného rozsahu a nové kvality sociálních služeb, ale takové riziko není dovoleno podle jonasovského principu ani podstupovat.⁵⁴ „Jeho přínos tkví v tom, že si jednak uvědomil nutnost kolektivních, institucionálních a politických podob odpovědnosti, jednak bil na poplach před negativními následky a riziky kolektivního jednání, jež v současnosti stále více pociťujeme. (...) Další Jonasův přínos spočívá v náhledu, že samotná individuální odpovědnost bez kolektivně-institucionálních a politických forem uplatnění nestačí.“⁵⁵ Proto navrhuji v níže popsanych situacích jako řešení přijmout opatření v duchu principu předběžné opatrnosti, a uplatnit tak princip v politice sociální práce, což bude nepochybně prospěšné.

V bakalářské práci při aplikaci principu předběžné opatrnosti v sociální oblasti uplatňuji jak pozorování, tak zprostředkované poznání na základě číselných údajů, přehledů, dotazníků a šetření mezi klienty a poskytovateli sociálních služeb osobní asistence. Mám na paměti historické hledisko z dlouholeté praxe, tak i směřování v sociální oblasti, a sleduji jak kvalitativní, tak kvantitativní stránku. V technice sběru dat popisuji důležité ekonomické momenty. Jde o přípravnou fázi (předvýzkum) možného vědeckého sociologického výzkumu, který by byl v souladu se zásadami principu předběžné opatrnosti. Spolu s tím konkretizují problémové okruhy a naznačují hypotézy.

Jak jsem předeslala, k aplikaci principu mi poslouží zkušenosti z obecně prospěšné společnosti Polovina nebe, kterou vedu jako ředitelka již čtrnáct let a která působí na trhu

---

⁵³ ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 327.

⁵⁴ Srov. ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*, s. 326.

⁵⁵ Srov. Tamtéž s. 444.

sociálních služeb na území hlavního města Prahy. Pečuje především o osoby s omezenou možností pohybu a seniory. Vnímáme silný trend, kdy si klienti přejí, aby zůstali v domácím prostředí a celý systém péče o osoby se sníženou soběstačností se deinstitucionalizoval.

V minulosti Polovina nebe realizovala mnoho kvalitních projektů včetně projektů spolufinancovaných EU, jako například „*I Ty můžeš pracovat hlasem*“. Projekt byl určen pro lidi s postižením jemné motoriky rukou, kteří se prostřednictvím svého hlasu učili ovládat počítač. Sedmi evropskými projekty prošli převážně vozíčkáři kvadruplegií z celé České republiky a na trh práce jsme přivedli přes 240 těchto osob. Polovina nebe byla dále zapojena do projektu „*Podpora procesů v sociálních službách*“, kde byla dodatečně schválena nová aktivita 13 k asistivním technologiím, ve které jsme uplatnili svoje zkušenosti z evropských projektů.

Navázali jsme kontakty s Českým ekosystémem integrované zdravotně-sociální péče (ČEIP), který si klade za cíl posílit spolupráci institucí i jednotlivců a zavádění procesních i technologických inovací v oblasti integrované péče na národní úrovni a spolupracuje s mezinárodní platformou European Connected Health Alliance (ECH Alliance). Spoluvytváříme prostředí pro setkávání, propojování a komunikaci poskytovatelů zdravotních a sociálních služeb, firem, univerzit a výzkumných center, zástupců politických stran, pojišťoven, krajů, měst a obcí, pacientů, investorů, zájmových sdružení, existujících platforem a dalších.

Účastnili jsme se rovněž 13th International Conference on Computers Helping People with Special Needs pořádané ve dnech 11. – 13. 7. 2012 na Johannes Kepler University v Linzi v Rakousku s přednáškou o asistivních technologiích pro osoby se zdravotním postižením. Z mezinárodních zkušeností víme, že tam, kde je sféra inovátorů, ale i podporovatelů a expertů zahuštěnější, lépe se dosahuje systémových změn. Soustředíme se na propojování lidí, v čemž se skrývá velký potenciál inovativního řešení problémů.

Společnost dlouhodobě spolupracuje s významnými sociálními partnery, jako jsou Jedličkův ústav a školy, portál Helpnet.cz – informační portál pro osoby se specifickými potřebami, Centrum sociální a ošetrovatelské pomoci v Praze 10, Centrum Paraple, OS

Martin z.s. atd. Dále spolupracujeme s institucemi jako je Magistrát hlavního města Prahy, Městská část Praha 12, Městská část Praha 4 a ty další městské části, kde máme rovněž klienty poskytovaných sociálních služeb.

Usilujeme také o to, aby vznikl udržitelný podpůrný systém, v němž se přístup k podporovatelům a zdrojům stane samozřejmostí. Čili jde nám také o vytvoření ekosystému⁵⁶, v němž sociální inovátoři snadno naleznou nástroje, jak znásobit pozitivní dopad svých aktivit ve společnosti. Za těchto podmínek otvíráme potenciál nutný ke zvládnutí s tím souvisejících ekonomických, sociálních a ekologických výzev.

Sociální výzva se dotýká teorie hodnot a je na místě zkoumat – při analýze nákladů a výnosů v oblasti ekonomiky sociální péče – hodnotu, kterou je ochoten jednotlivec zaplatit za udržení veřejné služby. Koncept hodnoty se používá v politice při posuzování investic do sociálních služeb. Je to prvek celkové ekonomické hodnoty sociální služby.

Jak jsem výše uvedla, rovněž Hans Jonas je přesvědčen, že jde-li o etiku a povinnost, je nutné se pustit do teorie hodnot, z jejíž objektivity je možné odvodit objektivní povinnost být a také odpovědnost vůči bytí.⁵⁷

V této souvislosti zmíním, že se stále častěji opakují situace, kdy se i zaměstnanci společnosti Polovina nebe, dostávají do situace, kdy se je klienti snaží uplatit a přeplatit, aby sociální služby osobní asistence poskytovali pouze jim a odešli od společnosti nebo k nim docházeli nad rámec uzavřené smlouvy o poskytování sociální služby osobní asistence. Důvodem je skutečnost, že je nejen v Praze, ale i dalších oblastech České republiky nedostatek terénních sociálních služeb. Její hodnota se poptávkou po dané službě zvyšuje. To, že se nejedná o výjimečnou situaci, potvrzuje fakt, že ve chvíli, kdy při supervizi, kterou svoláváme s vedoucím sociálním pracovníkem pravidelně minimálně jednou měsíčně, někdo ze zaměstnanců sdělí tuto svojí zkušenost, ozvou se i

---

⁵⁶ PEROUTKOVÁ, J.: *Český ekosystém integrované zdravotně sociální péče* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.eventbrite.co.uk/e/cesky-ekosystem-integrované-zdravotne-socialni-pece-registration-24393330107>>.

⁵⁷JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*, s. 86.

další zaměstnanci v přímé péči, kteří stejnou nabídku dostali od stejného nebo jiného klienta.

Uvedený jev dává také prostor pro uplatnění principu předběžné opatrnosti z různých úhlů pohledu. Polovina nebo v předchozích dvou letech usilovala o získání podpory pro inovativní projekt, který připravoval urgentní službu osobní asistence, protože tam vnímáme obrovský problém, na kterém také můžeme aplikovat princip předběžné opatrnosti.

Silně pociťujeme – ze strany uživatelů sociálních služeb osobní asistence – absenci poskytování sociálních služeb osobám se zdravotním postižením (dále jen OZP) urgentního charakteru na území hl. města Prahy reagující flexibilně a v okamžiku potřeby na poptávku po daných službách. Počet osob poptávající služby tohoto charakteru dlouhodobě stoupá a současná nabídka služeb osobní asistence nedokáže tyto potřeby cílové skupiny naplnit. Podle stávající dikce zákona o sociálních službách není schopna terénní služba osobní asistence zajistit urgentní pomoc. Zákon tuto urgentní sociální službu neobsahuje, neřeší.

Jak se v těchto případech, které se týkají osob se zdravotním postižením (dále jen OZP), obvykle postupuje:

1. rovina – klient si službu zavolá, následně proběhne sociální šetření, pak se uzavírá smlouva, což je v řádu dnů někdy týdnů, kdy se plánovaně začne poskytovat služba osobní asistence
2. rovina – nemocnice nenahlásí, že klient bude propuštěn z nemocnice do domácí péče a organizace poskytující osobní asistenci nebo pečovatelskou službu nestačí reagovat na okamžitou neplánovanou potřebu klienta, kterou požaduje nemocnice potažmo pacient/klient zajistit. Nemocnice zpravidla takto postupuje ve chvíli, kdy klient sdělí, že nemá pečovatelské zázemí v rodině nebo mezi blízkými lidmi.

Identifikovaný problém, který je způsoben především narůstající poptávkou po službách osobní asistence a nastavením finančního modelu osobní asistence, se dlouhodobě prohlubuje.

Jedna z hlavních příčin prohlubujícího se problému je fenomén postupného stárnutí populace a neustále rostoucího počtu obyvatel ČR i Prahy. Na území HMP můžeme identifikovat tyto demografické trendy. Hypoteticky lze předpokládat, že se uvedený problém v dalších letech dále prohloubí, a proto by měl být také v tomto ohledu použit princip předběžné opatrnosti:

- rostoucí celkový počet obyvatel HMP ve všech věkových kategoriích zejména seniorů,⁵⁸
- zásadní akcelerace rostoucího počtu obyvatel u kategorií 85+,⁵⁹
- koncentrace seniorů se tak, jak budou stárnout původní sídlištní celky, bude přesouvat do okrajových obvodů Prahy, a naopak podíl seniorů v historickém jádru bude nejnižší. Dle stávající demografické predikce HMP⁶⁰ bude docházet ke koncentraci osob 65+ na území správního obvodu Praha 4 a Praha 10 (obě 23 % z celkového počtu).

Poskytovatelé sociálních služeb často požadavkům osob se zdravotním postižením (dále jen OZP) nemohou vyhovět z důvodu naplněnosti kapacit předem naplánovanými službami, tzn. veškerá jejich personální a finanční kapacita je zavázána poskytovat pravidelně se opakující, přesně nastavené služby danému okruhu uživatelů. Poskytovatelé nejsou schopni zajistit sociální šetření a uzavření smlouvy okamžitě, protože oprávnění podepsat smlouvu nemusí mít sociální pracovník, který se na sociální šetření dostaví a klient nemá dostatek času na seznámení s podmínkami sociální služby. Při vědomí této skutečnosti bychom problém měli řešit v duchu principu předběžné opatrnosti a usilovat o změnu zákona o sociálních službách.

---

⁵⁸ Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na území HMP pro období 2019-2021.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ BURCIN, B., ČERMÁK, Z., KUČERA, T., ŠÍDLO, L.: *Prognóza vývoje obyvatelstva území hl. m. Prahy a odhadů náhradové migrace na období do roku 2050*. Praha.

a. Aplikování principu předběžné opatrnosti z makro hlediska: zlepšení kvality života pro klienty sociálních služeb

Prioritou systému služeb sociální péče ČR, a tedy i HMP, je nastavit podmínky pro dosažení vyšší míry deinstitucionalizace systému sociálních služeb,⁶¹ což zároveň vyžaduje nastavit podpůrný systém sociální péče, který udrží člověka co nejdéle ve svém přirozeném prostředí, v jeho sociálně ekologickém poli.⁶² Služby osobní asistence musí být nastaveny tak, aby byly poskytovány v průběhu celého dne i týdne. Pouze tak podpoří setrvání OZP v domácím prostředí co nejdéle. Navíc vykořenění, zejména starých lidí fixovaných na domácí prostředí, bývá doprovázeno často jejich brzkým úmrtím.

Protože jde nezdárka o život klientů, budeme v duchu principu předběžné opatrnosti usilovat o rozšíření zákona o sociálních službách o novou urgentní pomoc osobní asistence, kdy by bylo možné, aby například na výjimku ze zákona tato služba uzavřela smlouvu do 48 hodin čili následně po poskytnutí urgentní pomoci osobní asistence nebo o oproštění této služby od povinnosti uzavírat neprodleně smlouvu mezi klientem a organizací.

Maximální vytiženost všech personálních a finančních kapacit organizace je takto nastavena proto, aby byl systém finančně udržitelný. Nedostatečná flexibilita a nedostatečná nabídka poskytovaných služeb v oblasti osobní asistence na území HMP způsobuje nejistotu a zvyšuje závislost cílové skupiny osob se zdravotním postižením na pomoci ostatních. Stávající neuspokojivá situace poskytované služby osobní asistence (dále jen OA) má několik příčin:

Příčina finanční – hodinová dotace osobní asistence je poskytována pouze na přímou péči s klientem a organizace poskytující OA jsou limitovány přiděleným počtem hodin. Aktuální počet hodin OA na území HMP nepokrývá dostatečně poptávku po dané službě, což dokládá níže připojená tabulka interního průzkumu poskytnutých a poptávaných hodin péče klientům, mezi poskytovateli osobní asistence v rámci hlavního města Prahy v roce 2017.

---

⁶¹ Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025, Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na území HMP pro období 2019-2021.

⁶² MATOUŠEK, O.: *Metody a řízení sociální práce*. Praha, s. 203

Název poskytovatele	Pověření v krajské síti / hodin	Skutečně poskytnuto / hodin	Kolika klientům / počet	Počet odmítnutých z kapacitních důvodů 2017
Asistence, o.p.s.	35000	35176	131	35
Maltézská pomoc, o.p.s.	33000	31214	114	49
Farní charita Praha 4	8060	8102	40	32
Rytmus - od klienta k občannobi, opr.	11000	3717	11	22
OS MARTIN, z.s.	9360	10092	28	30
Klub vozíčkářů Petýrkova	6000	7260	62	0
KDP Ezra	13650	13085	124	14
Občanské sdružení Melius, z.s.	6578	6934	46	16
Fosa o.p.s.	7346	7214	81	16
Hornomlýnská, o.p.s.	12000	8851	42	0
Diakonie CB, Středisko ČM (od 2018 1500)	860	1459,45	13	14
HEWER, z.s.	106000	112500	342	290
Gerontologické centrum	5000	4363	50	3
Farní charita Starý Knín	13000	15044	87	16
Prosaz, z. ú.	23000	19150	74	12
Domov Sue Ryder		21 243		
POHODA, o.p.s	2400	1869	13	0
NAUTIS	11245	10000	90	38
A DOMA z.s.	30000	29521,5	123	141
Polovina nebe	3967	6072	26	41

- Poskytovatelé OA nemají prostor pro okamžitou pomoc potřebným, v případě urgentní potřeby, protože kapacity a finance mají pokryté v rámci stálých smluvních vazeb se stávajícími klienty. Například u Poloviny nebe se v loňském roce 2019 počet odmítnutých žadatelů téměř ztrojnásobil. Představuje 117 lidí odmítnutých z kapacitních důvodů. Lze očekávat, že nejinak je tomu i u ostatních uvedených organizací, se kterými se pravidelně setkáváme, jež obdobný trend narůstajícího počtu odmítnutých žadatelů přiznávají.

Příčina organizační – většina organizací přijímá objednávky pouze přes den a v noci není zajištěn dispečink. Délka doby od identifikace poptávky sociální pomoci do vlastního poskytnutí sociální služby je řádově 7-10 dní. V dané lhůtě je provedeno sociální šetření, nalezena kapacita pracovníka v sociálních službách a uzavřena smlouva s klientem. Následně, pakliže má daná organizace personální kapacity, dojde k poskytnutí dané služby. S ohledem na tyto zákonem stanovené

procesy tak služba osobní asistence často nereaguje na aktuálnost a urgenci potřeby pomoci v daném okamžiku.

Příčiny personální – personální kapacity OA jsou plně vytížené a není prostor na urgentní potřeby klientů.

Z hlediska udržitelnosti systému sociálních služeb, jejich zkvalitňování a podpory deinstitucionalizace je nezbytné podporovat především model sdílené péče, a to sdílené péče mezi fyzickými pečujícími osobami a terénními službami.

Dle výstupů projektu „*Podpora neformálních pečovateli*“⁶³ a v jeho rámci provedeného průzkumu „*Podpora neformálních pečovateli*“ (Základní analytická zpráva z dotazníkového šetření 2015, Pavel Šimoník, realizováno pro Fond dalšího vzdělávání) lze identifikovat základní problémy poskytované služby osobní asistence z pohledu neformálních pečovateli:

- nedostatečné kapacitní možnosti a geografická dostupnost osobní asistence,
- nedostatečné informace o službě,
- ostatní bariéry (nevyhovující pracovní/otevírací doba, špatná/nedostatečná kvalita služby a přístup pracovníků).

V rámci status quo jsme provedli analýzu jiných poskytovatelů sociálních služeb s cílem identifikovat organizace řešící obdobný problém. Organizace, které v současné době na území HMP poskytují služby osobní asistence, lze rozdělit do několika skupin:

1. Organizace poskytující pomoc pouze v omezeném čase a v omezeném počtu klientů. Jedná se např. o Klub vozíčkářů Petýrkova, o.p.s., který provozuje „nepřetržitou pomoc“ u osobní asistence, ale tato pomoc je poskytována pouze klientům organizace (za podmínky již existujícího smluvního vztahu) a objednávky se přijímají do 15 hodin předchozího dne. Jedná se sice o službu, kterou lze již považovat za flexibilnější, ale ne službu pro širokou veřejnost

---

⁶³ ŠIMONÍK, P.: *Podpora neformálních pečovateli*, (Základní analytická zpráva z dotazníkového šetření 2015, realizováno pro Fond dalšího vzdělávání)

potřebných. Jedná se o službu pro předem nasmlouvané klienty, služba má omezenou kapacitu atd.

2. Organizace využívající technologické pomůcky, tzn. organizace typu Život 90, která poskytuje pomoc dle potřeby 24 hodin denně, ale opět pouze „svým klientům“. Organizace Život 90 poskytuje vysoce profesionální a komplexní nabídku služeb spočívající v péči o seniory. Jedna z nabízených služeb je i 24 hodin poskytovaná tísňová péče seniorům. Tato služba je ale navázaná na smlouvu o poskytovaných službách, tzn. opět se jedná o okruh klientů se smluvním vztahem, a ne službu pro širokou veřejnost. V současné době je služba pomoci placená a poskytována cca 1000 osobám. Dané řešení je navázané na „princip náramku“⁶⁴ umožňující přivolat pomoc, což může být pro některé klienty demotivující.
3. Krizové linky – většinou se jedná o nonstop služby telefonické pomoci bez možnosti okamžitého výjezdu za klientem. Jedná se pouze o telefonickou pomoc.
4. Ambulantní centra a organizace typu hospic – pomoc nemá možnost výjezdu za klientem bez předchozího uzavření smlouvy o poskytnutí péče.

Systém pomoci pro osoby, které potřebují urgentní pomoc bez ohledu na uzavřenou / neuzavřenou smlouvu s poskytovatelem služby zatím na trhu ČR neexistuje. Stávající systém poskytování osobní asistence tedy nedokáže dostatečně flexibilně reagovat na aktuální potřebu klienta, která je v dané situaci vyžadována. Řešení se nabízí v úpravě způsobu financování služby osobní asistence. Zejména diskutabilní úhrady pouze hodin přímé péče s klienty a nikoliv za pohotovostní služby, jež reagují na potřebu urgentní pomoci klientům. Bez financování pohotovostního režimu nelze celoplošně popsany problém zdárně vyřešit.

Za účelem zjištění potřeb cílové skupiny, o kterých výše píšeme, jsme realizovali dotazníkové šetření, které proběhlo v polovině roku 2017 a odpovědělo cca 110 klientů

---

⁶⁴ Vysvětlení. Princip náramku funguje tak, že uživatel u sebe nosí tísňové tlačítko (pověšené na krku nebo jako náramek na ruce), a pokud se ocitne v tísni (upadne, zraní se, náhle se mu zhorší zdravotní stav, cítí se ohrožen – obtěžují jej podomní prodejci tzv. šmejdi), stiskne tlačítko a pomocí zařízení s hlasitým výstupem je spojen s naším dispečinkem. Uživatel říká do prostoru, co se stalo, a pracovník mu zprostředkuje adekvátní pomoc (kontaktuje rodinné příslušníky, sousedy nebo přivolá zdravotnickou záchrannou službu, policii nebo hasiče).

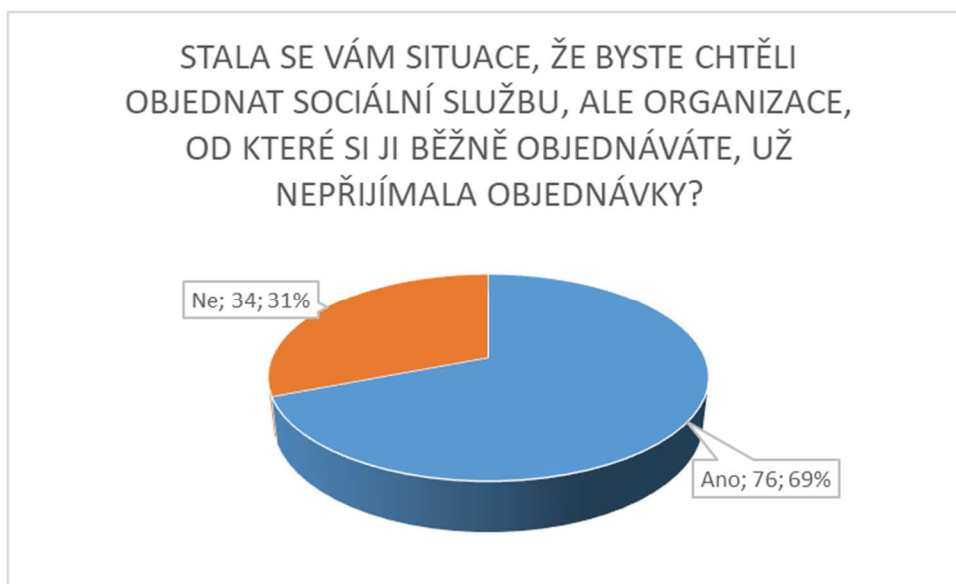

společnosti Polovina nebe, klientů Centra Paraple, klientů sociálního odboru Městské části Praha 4 a Městské části Prahy 12 atd. Dotazníkové šetření nám potvrdilo potřebu urgentní pomoci, aby OZP mohly zůstat v domácím prostředí a systém se více deinstitucionalizoval.

Dotazníkové šetření, které bylo realizováno naší organizací za účelem prokázání problému v oblasti sociálních služeb a potřeby řešení urgentních případů na území HMP, obsahovalo několik otázek na posouzení kvality a dostupnosti poskytovaných sociálních služeb na území HMP v současné době. Níže jsou vybrány pouze základní teze, které z dotazníkového průzkumu na území HMP vzešly a jsou zásadní pro prokázání identifikovaného problému:

Stala se Vám situace, že byste chtěli objednat sociální službu, ale organizace, od které ji běžně objednáváte, už nepřijímala objednávky?

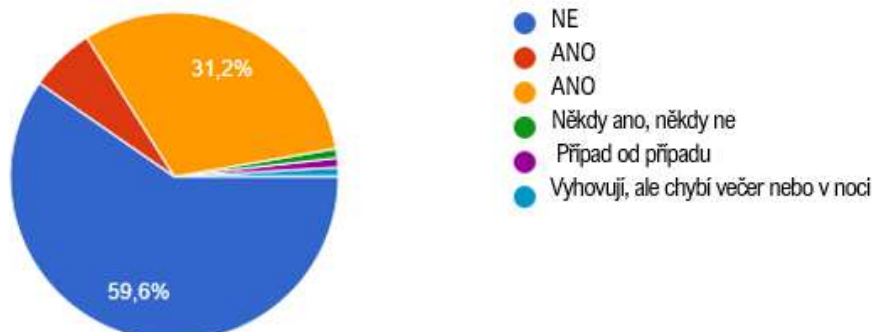
Závěr šetření: Stávající systém sociálních služeb a poskytování OA na území HMP není dostatečně flexibilní a nedokáže reagovat na aktuální potřebu sociální pomoci klientům = systém poskytované OA nepokryje stávající poptávku pražských klientů.

VYHOVUJÍ VÁM PROVOZNÍ DOBY ORGANIZACÍ, OD KTERÝCH SI OBJEDNÁVÁTE SOCIÁLNÍ SLUŽBY?

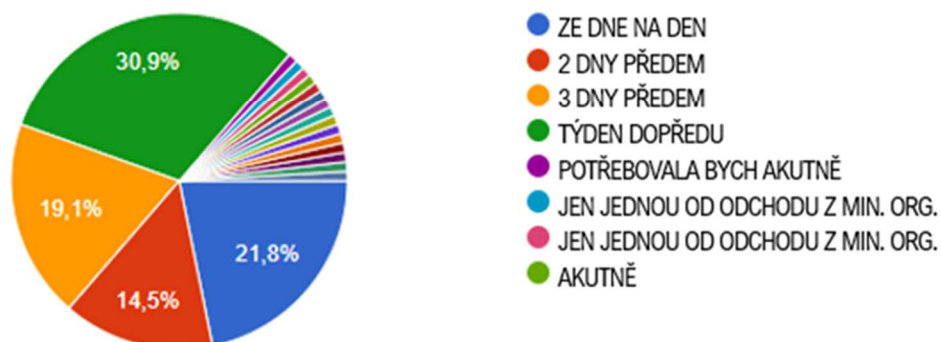

109 odpovědí

JAK DLOUHO DOPŘEDU SI NEJČASTĚJI OBJEDNÁVÁTE SOCIÁLNÍ SLUŽBU?

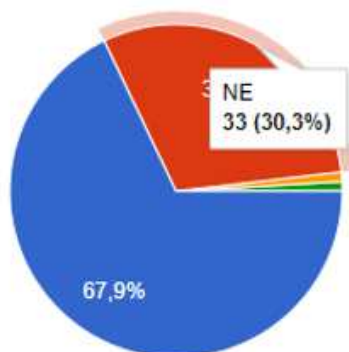
110 odpovědí

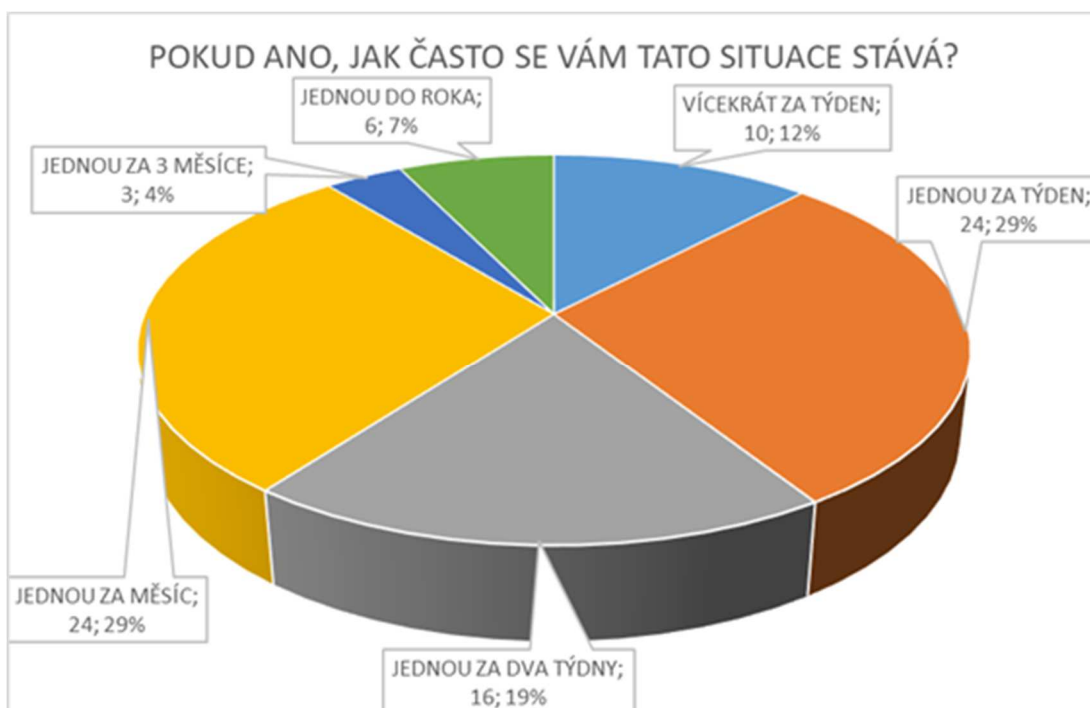
STALA SE VÁM SITUACE, ŽE BYSTE CHTĚLI OBJEDNAT SOCIÁLNÍ SLUŽBU, ALE ORGANIZACE, OD KTERÉ SI JI BĚŽNĚ OBJEDNÁVÁTE, UŽ NEPŘIJÍMALA OBJEDNÁVKY?

109 odpovědí

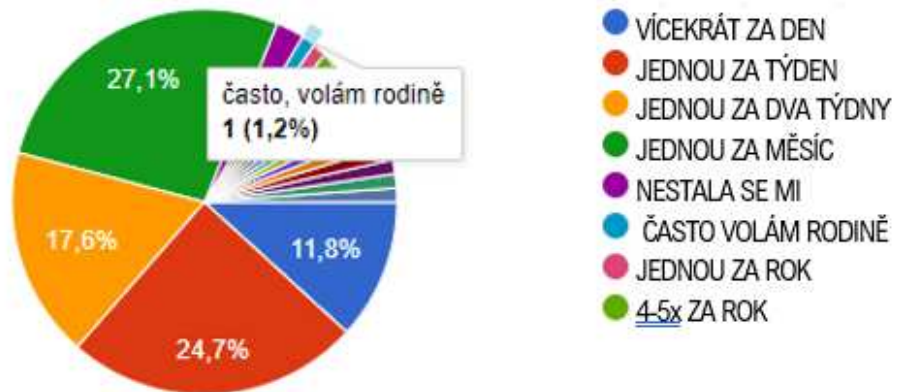
- ANO
- NE
- ANO, ALE DĚJE SE TO VĚTŠINOU U DOPROVODŮ
- PŘIJÍMAJÍ VŽDY VŠUDE, ALE V ČAS, KTERÝ MI NEVYHOVUJE, PŘEDEVŠÍM PŘEPRAVA

Pro názornost uvádím dvě možnosti grafického zobrazení odpovědí:

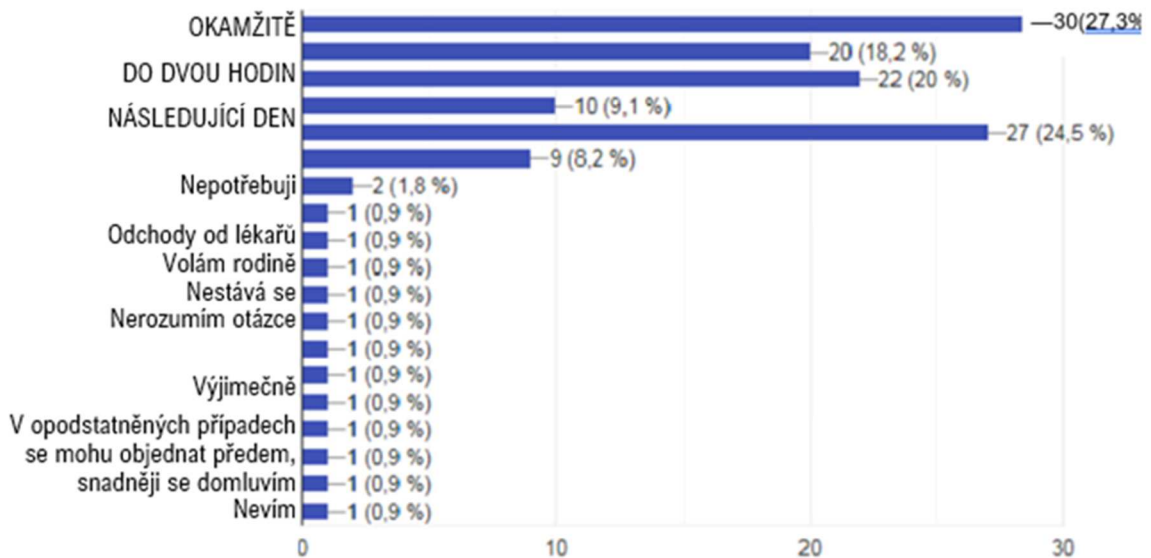
POKUD ANO, JAK ČASTO SE VÁM TATO SITUACE STÁVÁ?

85 odpovědí

POKUD JSTE POTŘEBOVALI AKUTNÍ SLUŽBU MIMŮ HODINY, KDY SE PŘIJÍMAJÍ OBJEDNÁVKY, JAK RYCHLE JSTE JI POTŘEBOVALI ŘEŠIT

110 odpovědí

POKUD ANO, POPIŠTE VAŠI ZKUŠENOST, PROSÍM

27 odpovědí

- Pomohl mi syn, musel přijet 50 km
- Náhlá plicní příhoda
- Velmi dobrá
- Já sama dělám dispečerku a jsem OZP
- Je jedno, zda je OZP či ne, jen když umí pracovat
- Slabost pomoc s hygienou
- Úzkost
- Zkušenost dobrá, jen je těžší se domluvit

Závěr šetření:

- Obvykle je nutné objednávat službu týden dopředu v extrémních situacích až tři týdny dopředu. OA na území hl. m Prahy neumí reagovat na aktuální potřebu cílové skupiny.
- Klienti poptávají nové služby 1x týdně až 1x měsíčně a je vysoká poptávka po flexibilitě systému, ale nastavený systém OA tuto poptávku neumí uspokojit.
- Akutní službu klienti potřebovali nejčastěji okamžitě, popřípadě do dvou hodin od identifikace potřeby. Systém neumí uspokojit poptávku klientů po urgentní potřebě osobní asistence.
- Nejčastěji byla poptávaná kombinace osobní asistence, 24hodinová služba na telefonu, bezbariérová přeprava, asistence na úřadech.

V rámci dotazníkového šetření bylo osloveno více jak 110 respondentů, klientů systému sociálních služeb a téměř 77 % dotázaných se setkala s nespokojením své poptávky sociální služby, a to z důvodu naplnění kapacit poskytovatele služby. Téměř 80 % dotázaných potvrdilo, že několikrát do měsíce/týdne mají potřebu objednat si službu, která je však odmítnuta. Dále se zde nacházejí noví klienti, kteří mnohdy nechávají poptávku po sociální službě až jako poslední možnost řešení daného problému, ale v době, kdy sociální službu potřebují a poptávají, tak je často jejich situace již velice urgentní a potřebují rychlou a neodkladnou pomoc. Na takovéto „nově potřebné klienty“ vyžadující urgentní a okamžitou pomoc není v rámci stávajícího systému poskytování sociálních služeb osobní asistence pamatováno a sociální pomoc je těmto klientům

poskytována v rádech týdnů od identifikace poptávky, což výrazně snižuje míru samostatnosti dané osoby a ohrožuje kvalitu jeho života.

Žádný poskytovatel většinou není schopen zajistit sociální šetření a uzavření smlouvy okamžitě, protože oprávnění podepsat smlouvu nemusí mít sociální pracovník, který se na sociální šetření dostaví, a klient nemá dostatek času na seznámení se s podmínkami sociální služby.

Proto v duchu principu předběžné opatrnosti budeme usilovat o rozšíření zákona o sociálních službách o tuto novou urgentní pomoc osobní asistence, kdy by bylo možné, aby například na výjimku ze zákona tato služba uzavřela smlouvu do 48 hodin čili následně po poskytnutí urgentní pomoci osobní asistence, nebo aby službu bylo možno oprostít o povinnost uzavírat smlouvu mezi klientem a organizací.

Zároveň je nutné iniciovat v rámci celého systému a jeho financování změnu dikce zákona v tom, že ve službách osobní asistence budou financovány nejen hodiny přímé péče, ale také hodiny, ve kterých by organizace držely pohotovost pro případ akutně objednané služby.

S ohledem na demografické trendy lze předpokládat, že bude i nadále pokračovat zvyšující se poptávka po službách osobní asistence. Pakliže chceme, aby služba osobní asistence plnila ve škále poskytovaných sociálních služeb svou roli a funkci, musí být nastavena tak, aby mohla být poskytována v průběhu celého dne i týdne a byla pro každého OZP flexibilně dosažitelná i v předem nedohodnutých časech a dnech, a to právě určitou nadstavbou v podobě neodkladných urgentních služeb osobní asistence, jejíž poskytování bude mít přesně nastavená kritéria. Pouze takovýto systém podpoří setrvání osob v domácím prostředí a umožní sdílenou péči rodiny a sociální služby, čímž zajistíme vyšší kvalitu života cílové skupiny a nastavíme i bezpečné a spolehlivé prostředí pro OZP. V konečném důsledku bychom očekávali z hlediska opatření efekty na veřejné zdroje a možnosti většímu počtu OZP žít v domácím prostředí.

Jaký je kontext celé situace v terénních službách nejen v Praze? Sociální služby jsou v současné době poskytovány pouze na základě jasně uzavřených smluv mezi klientem a poskytovatelem služby, a to často pouze v předem dohodnutých časech a v předem stanovené formě. Potřebná pomoc v urgentních případech sociální potřeby (ad hoc

potřeby) není na trhu sociálních služeb formalizovaná, a za stávajícího legislativního a ekonomického nastavení systému poskytování sociální péče, není možné takovou pomoc flexibilně poskytnout, ani nárokovat. Touto nemožností okamžitě reagovat na urgentní potřebu cílové skupiny je značně cílová skupina sociálně potřebných ohrožena, a tudíž zůstává zbytečně velká míra závislosti OZP na svém okolí. Mnozí senioři bez okamžité pomoci končí ve zdravotnických zařízeních a v léčebnách dlouhodobě nemocných (dále jen LDN) a říkají, že opuštění domova je jejich smrt. I z těchto důvodů je tady aplikace principu předběžné opatrnosti na místě.

Z hlediska principu předběžné opatrnosti poukazují na popsanou mezeru v nabídce sociálních služeb, kterou je třeba zaplnit a přispět k nastavení udržitelného modelu přenositelného do praxe sociálních služeb nejen na území HMP, ale v rámci celé ČR. Ruku v ruce s tím by měla být vedena aktivní diskuse o úpravě způsobu financování služby osobní asistence (zejména diskutabilní úhrady pouze hodin přímé péče s klienty), bez které nelze celoplošně popsaný problém zdárně vyřešit.

b. Uplatňování principu předběžné opatrnosti z mikro hlediska: uplatňování ochrany sociálních pracovníků pro bezpečný výkon jejich profese

Uvedu jiný příklad možné aplikace principu předběžné opatrnosti z vlastní praxe, kdy jsme přijali silnější opatření v zájmu toho, abychom více dbali na bezpečnost sociálních pracovníků. Šlo o případ klienta, který po telefonu uvedl, že je nemohoucí a potřebuje urychleně pomoc osobního asistenta. Jeho zoufalý telefonát přivedl ve více jak ročním rozmezí naše dvě sociální pracovnice k tomu, že se za nemohoucím člověkem neprodleně vypravily na sociální šetření. U klienta zažily strach o život, protože na místě byli slovně agresivní muž a žena a bez domluvy s nimi se nemohla ani jedna z uvedených sociálních pracovnic dostat z bytu, protože zevnitř chyběla klika od dveří. Od potenciálního klienta slyšely naše zaměstnankyně jen výhrůžky a podezřelé budoucí podmínky pro potřebu poskytnutí sociální služby.

Bohužel jsme v prvním případě neupozornili MHP a nezavedli jsme z bezpečnostních důvodů evidenci, zvanou například u veřejných zakázek „blacklist“ obávaných klientů, jimž je riskantní poskytovat sociální služby. Proto, když pan J. K. za rok telefonoval s další naší sociální pracovnicí, udělala naše organizace podruhé stejně špatnou zkušenost

a svým způsobem připustila riskantní situaci i pro druhou sociální pracovníci. Ta opět pod dojmem zoufalého člověka potřebujícího sociální pomoc, odjela sama na sociální šetření, protože lidí v terénních službách není dostatek a v danou chvíli nebyl v kanceláři, kde se žádosti o sociální službu vyřizují, nikdo další.

Jistě je chvályhodné, že sociální šetření proběhlo co nejdříve, abychom mohli rychle poskytnout pomoc nemocnému člověku, nicméně osamocený výjezd sociální pracovníce přinesl opakovanou špatnou zkušenost, kdy riziková agresivní klienti mohou ohrozit samotného sociálního pracovníka a ve svém důsledku odradit sociální pracovníky od výkonu práce v terénních službách. Například stížnost pana J. K. zarazila celý tým naší společnosti. O to více, že to byla původně naše organizace, kdo se zabýval myšlenkou na to, že si na pana J. K. bude stěžovat a hlavně, že upozorníme sociální odbor Magistrátu hlavního města Prahy, a to pro zcela nepatřičné chování vůči sociální pracovníci paní L. J. během sociálního šetření, jež zavánělo šikanou a sexuálním obtěžováním.

Už předem telefonicky pan J. K. požadoval, že osobní asistentka musí být štíhlá. Po příchodu paní L. J. ji potenciální klient hned okřikl, že teď bude mluvit on, protože je klient, a začal vypočítávat, co všechno bude muset osobní asistentka vykonávat včetně vytírání podlahy vkleče, a dále že asistentka nesmí chodit na jeho WC, ale na WC na benzinovou pumpu, že se musí na místě převléknout do trička, které jí on poskytne, že musí mít po dobu asistence vypnutý telefon... Strach sociální pracovníci naháněla také korpulentní paní, která se odmítla představit a budila drsným chováním u sociální pracovníce obavy, že je komplicem pana J. K.

Bylo výrazem především shovívavosti paní L. J., že jsme v naší organizaci tuto věc nakonec vzali s humorem, od jakékoli stížnosti upustili a vše vyřešili pouze tím, že jsme pana J. K. jako klienta odmítli. Jeho stížnost na uvedené odmítnutí přivedla do Poloviny nebo inspekci, která sice po třech dnech hloubkové kontroly nezjistila žádné pochybení, ale citlivější členy týmu přivedla na pochyby, chtějí-li tuto práci vůbec dělat, když nemáme zastání a uznání od řídicích orgánů proti lidem, kteří mají psychopatické rysy. Kontrola nahlodala přesvědčení některých kolegů ve službě osobních asistentů vytrvat.

Kdybychom před tímto případem aplikovali princip předběžné opatrnosti, rozhodně bychom nenechali jít sociální pracovníci do bytu samotnou. Je jasné, že daný klient nemá

jen práva (absolutní autonomii), ale také jasné povinnosti, a není morálně správné (ani legální), aby byl splněn každý jeho požadavek a v každou denní dobu.

V rámci předběžné opatrnosti rozhodl management organizace, že již na žádné další sociální šetření nepůjde nikdy sám sociální pracovník, a to z toho důvodu, že je možné narazit na duševně nemocné lidi, kteří mohou fyzicky a psychicky ohrozit naše sociální pracovníky, kteří pak „utíkají z terénu“ a pracují v kamenných domovech seniorů a na sociálních úřadech místo toho, aby byli tam, kde jsou nesmírně potřební. Dnes jsou asi nejen v Praze fakticky nedostatkovými profesionály. Za další důvod nastalého problému lze považovat situaci, kdy HMP má třináctý nejvyšší počet obyvatel na jednoho poskytovatele sociálních služeb (dále jen PSS), což mnohdy způsobuje přetíženost PSS a fluktuaci pracovníků v sociálních službách.

Uvedený případ vyžadoval nepochybně princip předběžné opatrnosti, který by měl být přítomný v ekosystému sociálních služeb, mají-li být udržitelné zejména v době stárnutí naší populace, která potřebuje pracovníky v sociálních službách, kteří chodí do terénu a do domovů klientů.

Zde vidím uplatnění principu předběžné opatrnosti v každé jedné organizaci, která poskytuje sociální služby. Směrem ke klientům projevovat vysoce lidskou a morální odpovědnost, abychom jim správně zajistili sociální kontakt a službu, ale zároveň maximálně chránili sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách při výkonu jejich práce.

5. ZÁVĚR

Princip předběžné opatrnosti, který dosud slouží především v oblasti ochrany životního prostředí, v současné době rozšiřuje svoje uplatnění také do dalších oblastí života. Jeho aplikaci jsem se pokusila prakticky zkoumat na příkladech v organizaci Polovina nebe, o.p.s., která poskytuje sociální služby.

V bakalářské práci jsem v její teoretické části vycházela ze stěžejního díla Hanse Jonase *Princip odpovědnosti*, kde je největší důraz kladen na etickou teorii, založenou na principu sázky, ve které v podstatě jde o princip předběžné opatrnosti. Jonasův etický princip sázky zakazuje hru vabank v záležitostech lidstva. Zde vidím můstek k etice budoucnosti v oblasti sociální práce, protože v ní jde o praktické lidské záležitosti a o kvalitu života lidí. Vzhledem k tomu, že jsem první autorkou, která se pustila do tohoto tématu v sociální oblasti, lze vnímat nastíněný můstek jako trochu vratký, přesto můj krok tímto směrem považuji za správný i odvážný.

Při aplikaci principu předběžné opatrnosti v sociální práci bychom mohli vycházet z definice, která může znít: „Lze-li se zřetelem ke všem zkušenostem a okolnostem předpokládat, že hrozí lidem nebezpečí nevratného nebo závažného poškození kvality jejich života a zdraví, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození kvality života a zdraví zabránit.“

Kromě teoretických poznatků jsem vycházela ze svých empirických zkušeností. Problémy v oblasti sociálních služeb jsem také sledovala podle metody Miroslava Dismana dotazníkových šetření aplikované mezi klienty společnosti Polovina nebe. Je škoda, že bakalářská práce neposkytuje dostatečné (mám na mysli hlavně personální a finanční) zázemí pro uskutečnění reprezentativního sociologického výzkumu v rámci celé České republiky, který by přinesl celkové zhodnocení závěrů, jež nastiňuji provedeným dotazníkovým šetřením.

Když budu poctivě přistupovat k hodnocení současného stavu sociálních služeb, které jsem v bakalářské práci popisovala na příkladu Poloviny nebe, musím jednoznačně do budoucna doporučovat zakotvení principu předběžné opatrnosti do legislativy sociálních služeb. Konkrétně navrhuji zakotvení do paragrafu 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních

službách⁶⁵, kde jsou uvedeny dosavadní základní právní zásady. Efektivní aplikace principu předběžné opatrnosti by měla směřovat, a to uvádím na příkladu terénních služeb osobní asistence Poloviny nebe, do ochrany kvality života jednotlivců a života samého.

Rychlé stárnutí generací –, jež budou potřebovat v dohledné době sociální služby, které se již dnes nedostávají v žádoucí kvalitě i kvantitě, – přímo volá po zavedení účinných mechanismů, které budou zjišťovat a monitorovat potenciální škodlivé dopady nedostatku poskytovaných sociálních služeb. Vyhodnocení monitoringu budoucích vědeckých sociologických výzkumů by mělo vést k regulaci a povolování dalších kvalitních poskytovatelů sociálních služeb. Dovedu si představit, že tato účinná aplikace by mohla probíhat v rámci Místní Agendy 21, která je v České republice dostatečně rozšířená mezi samosprávami. Zde se přirozeně setkává praxe sociální s praxí ekologickou a politickou, které s principem předběžné opatrnosti pracují a mohou si vzájemně poskytovat know-how. Souzním s názorem nositele Nobelovy ceny K. J. Arrowem, jenž doporučuje přijímat rozumná flexibilní rozhodnutí, jež rozloží budoucí riziko a přimějí společnost k tomu, aby přijímala silnější preventivní opatření. Tímto také reaguji na kritiku tohoto principu, kterou v práci uvádím.

Princip předběžné opatrnosti má nepochybně své místo také v oblasti sociální práce, protože v jejím středu stojí nejvyšší hodnota, a to je život člověka, jehož kvalitu musíme chránit před újmou. V bakalářské práci popsaná teoreticko-empirická zjištění v organizaci Polovina nebe by měla vést k přípravě vědeckého výzkumu, který by byl nepochybně společensky efektivní. Jeho výsledkem by bylo ověření pravdivosti poznatků (výzkumného materiálu) a co nejúplnější odborné zhodnocení rizik a potenciálních důsledků nečinnosti jak v oblasti ochrany sociálních pracovníků v terénu, tak i zlepšování urgentní péče o klienty osobní asistence v domácím prostředí. Dále je nezbytné v sociální realitě zkoumat případná opatření principu předběžné opatrnosti za účasti zainteresovaných stran a při vědomí všech výše uvedených zásad principu předběžné opatrnosti přijmout také legislativní a systémovou úpravu umožňující poskytování osobní asistence v opodstatněných urgentních případech.

---

⁶⁵ ZÁKON 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 7. 2019 [online].

Z hlediska principu předběžné opatrnosti a v duchu etiky budoucnosti konkrétně poukazují na mezeru v nabídce sociálních služeb, kterou je třeba zaplnit, a přispět tak k nastavení udržitelného modelu přenositelného do praxe sociálních služeb osobní asistence nejen na území HMP, ale v rámci celé ČR. Ruku v ruce s tím by měla být vedena aktivní diskuse o úpravě způsobu financování služby osobní asistence (zejména diskutabilní úhrady pouze hodin přímé péče s klienty), bez které nelze celoplošně popsaný problém – urgentní výkon poskytovaných služeb osobní asistence – zdárně vyřešit.

Vzhledem k narůstajícímu počtu osob, majících sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a díky výše popsaným podmínkám, jež dnes předjímám – je tedy nezbytné z hlediska principu předběžné opatrnosti iniciovat změnu dikce zákona tak, aby ve službě osobní asistence byly financovány nejen hodiny přímé péče, ale také hodiny, ve kterých by organizace držely pohotovost pro případ akutně objednané služby. Protože mnohdy je v sázce nejen kvalita života člověka, ale i život sám. Proto o něj v souhlasu s H. Jonasem nelze hrát vabank.

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BURCIN, B., ČERMÁK, Z., KUČERA, T., ŠÍDLO, L.: *Prognóza vývoje obyvatelstva území hl. m. Prahy a odhadů náhradové migrace na období do roku 2050*. Praha.

DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-747-2.

DISMAN, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-0139-7.

DROZENOVÁ, W.; ŠIMEK, V.: *Filosofie Hanse Jonase*. Praha: Filosofia, 2019. ISBN 987-80-7007-601-9.

JONAS, H.: *Princip odpovědnosti*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-06-2.

JUNG, M.: *Princip předběžné opatrnosti*. Zlín: Kniha Zlín, 2011. ISBN 978-80-87497-20-3.

LAVIČKA, V. Boj s klimatickou pohromou. *Hospodářské noviny*, Praha: Economia, 1990-2019. 30. 5. 2019, s. 2. ISSN 0862-9587.

MATOUŠEK, O.: *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-548-2.

STOECKER, R., NEUHÄUSER a RATERS, M. L.: *Handbuch Angewandte Ethik*. Stuttgart: J. B. Metzler, 2011. ISBN 978-3-476-02303-2.

ŠIMEK, V.: *Morální odpovědnost a její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hanse Jonase*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. ISBN 978-80-7325-429-2.

ŠIMONÍK, P.: *Podpora neformálních pečovatелů, (Základní analytická zpráva z dotazníkového šetření 2015, realizováno pro Fond dalšího vzdělávání)*.

WERNER, M. H.: Erfasst das Prinzip Verantwortung die Probleme moderner Technologie? In MULLER, W. E. (eds.): *Hans Jonas – von der Gnosis forschung zur Verantwortungsethik*, c. d. Stuttgart, 2003. ISBN-13: 978-3170171787.

Analýza sítě poskytovatelů zdravotních služeb, její dostupnosti na území hlavního města Prahy a hodnocení ukazatelů zdravotního stavu obyvatel hlavního města Prahy; Závěrečná zpráva řešení projektu z 30. 9. 2018. Praha, 2018.

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017. Praha, 2012.

Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025. Praha, 2015.

Podpora neformálních pečovatелů závěrečná zpráva z výzkumu (Základní analytická zpráva z dotazníkového šetření) 2015. Praha, 2015

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na území HMP pro období 2019-2021. Praha, 2018.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

ARROW, K. J.: A Difficulty in the Concept of Social Welfare [on line]. 1950-08, roč. 58. Chicago: Journal of Political Economy, čís. 4, 2019 [cit. 2019-11-23]. s. 328-346. Dostupné na WWW:<<https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/256963>>. ISSN 0022-3808.

KOVÁŘÍKOVÁ, Z.: Umíme se zbavit malárie. Ale hrozí nám, že tím zničíme rovnováhu přírody, říká etik Marek Orko Vácha [on line]. Praha: BEZK, z.s., Ekolist.cz, 2020, poslední aktualizace 31. 3. 2020 [cit. 23. 1. 2016] Dostupné na WWW:<<https://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/umime-se-zbavit-malarie.ale-hrozi-nam-ze-timznicime-rovnovahu-prirody-rika-etik-marek-orko-vacha>>. ISSN 1802-9019.

MOLTKE, K.:The Vorsorgeprinzipin WestGerman environmental policy [online]. 1987. Bonn: Institute for European Environmental Policy in Bonn. Dostupné na WWW:<https://openlibrary.org/books/OL20562935M/The_Vorsorgeprinzip_in_West_German_environmental_policy.Open_Library>. OL20562935M.

PEROUTKOVÁ, J.: Český ekosystém integrované zdravotně sociální péče [on line]. Praha: České vysoké učení technické. Poslední úpravy 27. 3. 2020, ©2015 [cit. 2016-04-12]. Dostupné na WWW:<<https://aktualne.cvut.cz/tiskove-zpravy/20160412-cesky-ekosystem-integrované-zdravotne-socialni-pece-zajisti-lepsi-peci-o>>.

POC, P.: Předběžná opatrnost je dobrá věc a není potřeba ji nijak vyvažovat [online]. Dostupné na WWW:<<https://ekolist.cz/cz/publicistika/naz...-potreba-ji-nijak-vyvažovat>>. ISSN: 1212-9410.

RAMSBOTHAM, D.: Lichý princip předběžné opatrnosti [online]. Praha: Laissez Faire, ©2015. Dostupné na WWW: <<http://www.nechtenasbyt.cz/?s=lich%C3%BD+princip>>.

SOKOL, J.: Život a transcendence podle H. Jonase [online] Praha. Poslední úpravy 24. 5. 2019 [cit. 2014-03-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.jansokol.cz/2014/03/zivot-atranscendence-podle-h-jonase/>>.

EVROPSKÁ UNIE A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ. Poslední úpravy 21. 2. 2020. Dostupné na WWW:<<http://old.ekolist.cz/eu-pol-eko.shtml>>. ISSN: 1212-9410.

PRECAUTIONARY PRINCIPLE: THE WINGSPREAD STATEMENT [on line]. Dostupné na WWW:<<https://www.healthandenvironment.org/environmental-health/socialcontext/history/precautionary-principle-the-wingspread-statement>>.

PRINCIPLE 15 – THE PRECAUTIONARY APPROACH [on line]. Japan: The Global Development Research Center ©GDCR, 2016-2020. Dostupné na WWW:<<http://www.gdrc.org/u-gov/precaution-7.html>>.

SDĚLENÍ O ZÁSADĚ PŘEDBĚŽNÉ OPATRNOSTI. Dostupné na WWW:Europa.eu [online]. Oficiální internetové stránky Evropské unie. Poslední úpravy 10. 2. 2020.

WIKIPEDIE, otevřená encyklopedie [online].

ZÁKON 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění platném k 1. 7. 2017 [online].

ZÁKON 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 7. 2019 [online].

8. SEZNAM ZKRATEK

Kromě běžných zkratk jako jsou „OSN“ (Organizace spojených národů), „EU“ (Evropská unie), „ČR“ (Česká republika), „aj.“ (a jiné), „apod.“ (a podobně), „atd.“ (a tak dále), „např.“ (například), „tj.“ (to jest), používám v textu i méně obvykle zkratky týkající se nejen specifické sociální oblasti:

ČEIP – Český ekosystém integrované zdravotně-sociální péče

ECH Alliance – European Connected Health Alliance

HMP – hlavní město Praha

ICCHP – International Conference on Computers Helping People

LDN – léčebna dlouhodobě nemocných

OA – osobní asistence

OS – občanské sdružení

OZP – osoby se zdravotním postižením

PSS – poskytovatel sociálních služeb

UK – Univerzita Karlova

Z MIN. ORG. – z minulé organizace (zkratka v grafickém znázornění výsledků dotazníkového šetření)

z.s. – zapsaný spolek

9. ABSTRAKT

RÁZKOVÁ, D. *Pokus o aplikaci principu předběžné opatrnosti v sociálních službách organizace Polovina nebe, o.p.s.* České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filozofie a religionistiky. Vedoucí práce V. Šimek.

Klíčová slova: aplikovaná etika, etika v sociální práci, princip předběžné opatrnosti, zařízení sociální péče, neziskové organizace

Bakalářská práce se zabývá principem předběžné opatrnosti a pokouší se najít pole jeho možné aplikace v sociální oblasti, konkrétně ve společnosti Polovina nebe. Autorka si je vědoma, že princip předběžné opatrnosti je diskutovaným a kontroverzním etickým principem, který má své zastánce i odpůrce, jejichž výhrady uvádí.

V úvodní části se autorka věnuje vzniku termínu a počátkům aplikace principu předběžné opatrnosti v ekologické oblasti a jeho zakotvení v oblasti práva. Teoretickou oporou bakalářské práce jsou vědecké literární zdroje, zejména dílo filozofa Hanse Jonase.

Dále uvádí autorka vlastní definici principu předběžné opatrnosti pro sociální oblast a jeho možnou aplikaci na jednání v neziskové organizaci Polovina nebe, která poskytuje sociální služby. Přitom vychází z empirických zkušeností a z dotazníkového šetření mezi klienty sociálních služeb a navrhuje řešení nedostatků. Doporučuje zakotvení principu předběžné opatrnosti do oblasti práva v sociálních službách tak, aby princip směřoval do ochrany kvality života jednotlivců a života samého. Vyvozuje, že princip předběžné opatrnosti má nepochybně své místo také v oblasti sociální práce, protože v jejím středu stojí nejvyšší hodnota, a to je život člověka, jehož kvalitu musíme chránit před újmou. Protože mnohdy je v sázce nejen kvalita života člověka, ale i život sám.

10. ABSTRACT

Attempt to apply precautionary principle in the social services of the organization Polovina nebe o.p.s.

Key words: applied ethics, ethics in social work, the precautionary principle, social care facilities, nonprofit organization

The bachelor thesis deals with the precautionary principle and tries to find a field of its possible application in the social domain, concretely in the organization Polovina nebe. The author is aware that the precautionary principle is a debated and controversial ethical principle that has its supporters and opponents, whose reservations are expressed.

In the introductory part the author deals with the origin of the term and the beginnings of the application of the precautionary principle in the environmental field and its anchoring in the area of law. The theoretical support of the thesis are scientific literary sources, especially from the work of the philosopher Hans Jonas.

Furthermore, the author presents her own definition of the precautionary principle for the social area and its possible application to action in the non-profit organization Polovina nebe, which provides social services. It is based on empirical experience and a survey among clients of social services and suggests addressing shortcomings. It recommends regulating the precautionary principle by law for social services so that the principle is aimed at protecting the quality of life of individuals and life itself. It concludes that the precautionary principle undoubtedly has a significance in the field of social work, because the central and highest value of this principle is individual human life whose quality we must protect from harm. Since, often not only the quality of human life is at stake, but also life itself.